

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność

na lata 2016 – 2020 z perspektywą do 2023

Stowarzyszenia „LGD7-Kraina Nocy i Dni”

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2023-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy kwietniem, a listopadem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udałooby się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom i członkom Zarządu, ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

- Teren „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” w 2021 roku zamieszkiwało 69 199 osób, o 103 osoby więcej, niż w roku 2015, jednak w większości gmin ludności ubyło. Depopulacja ominęła jedynie gminy Blizanów, Godziesze Wielkie i Żelazków.
- Saldo migracji dla wszystkich gmin LGD w 2021 wynosiło +7 osób, co oznacza, że w sumie więcej osób przyjechało, niż opuściło badany teren. W czterech gminach obserwujemy jednak saldo ujemne.
- Średni udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem dla gmin LGD w roku 2021 było 60,6%, wynik ten przewyższa wskaźnik dla całego województwa wielkopolskiego.
- Wskaźnik obciążenia demograficznego wynosi dla badanego terenu 17%. Największą grupę emeryci i emerytki stanowią w gminie Lisków, niemal co piąty mieszkaniec ma tam więcej, niż 65 lat. „Najmłodsza” w tej grupie gminą są Godziesze Wielkie.
- Gminy należące do „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” bogacą się. Średni wzrost wydatków budżetów gmin na jednego mieszkańca przewyższył w ciągu ostatnich sześciu lat wzrost tego wskaźnika w całym województwie wielkopolskim.
- Na obszarze LGD w 2020 roku mieszkało 300 beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tysięcy ludności, niemal o połowę mniej niż w roku 2015. Stosunkowo najwięcej potrzebujących zamieszkuje gminę Godziesze Wielkie, najmniej natomiast gminę Koźminek.
- Średnia liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych dla terenów LGD jest niższa, niż dla całego województwa wielkopolskiego i wynosi 38 podmiotów na 10 tysięcy mieszkańców.
- W sumie na terenie „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” działają 22 biblioteki, dokładnie tyle samo, ile funkcjonowało w roku 2015. Najchętniej książki wypożyczają mieszkańcy gminy Ceków-Kolonia, aż jedna czwarta mieszkańców jest tam aktywnymi czytelnikami.
- W 2021 roku teren LGD zamieszkiwało 686 osób bez pracy, w tym 276 bezrobotnych mężczyzn i 410 bezrobotnych kobiet. Liczba ta była dwa razy niższa niż w roku 2015. Najwięcej osób bez pracy zamieszkuje gminy Blizanów i Godziesze Wielkie.
- Z przeprowadzonych ankiet wynika, że co trzeci mieszkaniec LGD zadowolony jest z warunków życia w gminie, i tyle samo osób uważa, że warunki te poprawiły się od roku 2016.
- Większość mieszkańców potrafi wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy. Duża część społeczności LGD uczestniczy także w wydarzeniach organizowanych w gminie, a więcej niż jedna trzecia badanych deklaruje swoje uczestnictwo w ich przygotowaniu.

- Niemal jedna trzecia ankietowanych mieszkańców rozważa zmianę miejsca zamieszkania. Do głównych powodów tych rozważań należą brak perspektyw zawodowych i utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi.
- Lekko ponad połowa mieszkańców korzystała z infrastruktury finansowanej ze środków unijnych od 2016 roku. Mniej osób korzysta ze szkoleń, spotkań i festynów.
- Interesanci Lokalnej Grupy Działania „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” bardzo dobrze oceniają funkcjonowanie grupy. Według ankietowanych łatwo się umówić na spotkanie z pracownikami LGD, rozmowy telefoniczne z Biurem są produktywne, a godziny pracy Biura dogodne dla klientów.
- Bardzo dobre opinie interesanci mają także o organizacji naborów wniosków, prowadzeniu doradztwa i działań informacyjnych dla mieszkańców.
- Głównym źródłem informacji na temat funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania są bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura i oficjalna strona internetowa. Jeśli chodzi o przekazywanie informacji zwrotnej, mieszkańcy wybrali ankietę elektroniczną i kontakt telefoniczny.
- Niemal wszyscy przebadani interesanci uważają, że środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie. LGD powinna podejmować wyzwania wykraczające poza LSR – tak uważa dwie trzecie badanych.

1.	Wstęp	2
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania	6
3.2.	Zakres przedmiotowy badania.....	6
3.3.	Kryteria ewaluacyjne.....	6
3.4.	Pytania badawcze	7
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	9
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	14
5.1.	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.....	14
5.2.	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju.....	20
5.3.	Funkcjonowanie LGD	27
5.4.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	39
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	44
7.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	49
8.	Spis tabel i wykresów	51
9.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	53
9.1.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:	53
9.2.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:	53
9.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD	54
9.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD	61
9.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego.....	69

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**.

Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorie analityczne:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działania LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze, ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne

informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety

można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doбором próby, który jest faktycznie doбором przypadkowym, dodatkowo obciążonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby, gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 21 osób.

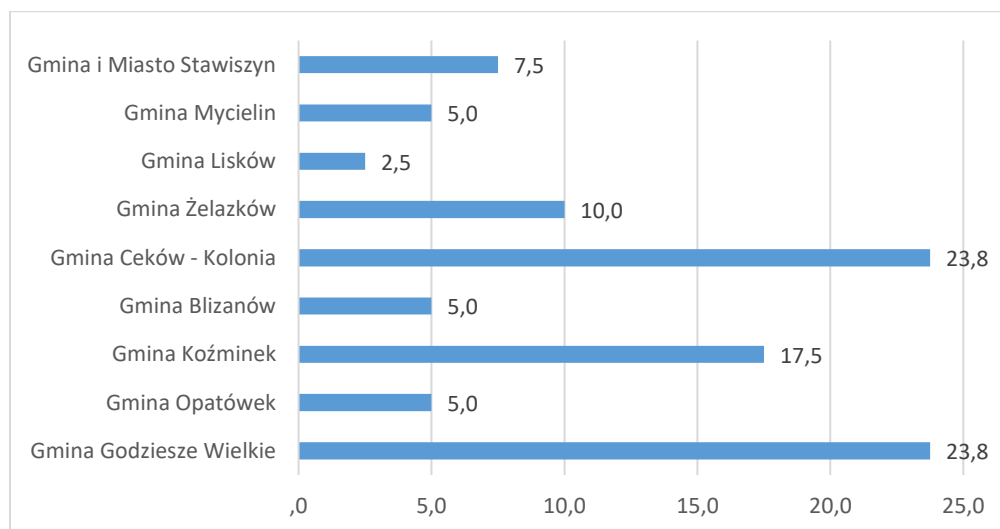
- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 115 ankiet.

Wykres 1. Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się, gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z dyrektorem Biura
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękomię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe,

z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustra umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Teren „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” w 2021 roku zamieszkiwało 69 199 osób, o 103 osoby więcej, niż w roku 2015, co nie oznacza jednak, że w większości gmin ludności przybyło. Depopulacja ominęła jedynie gminy Blizanów, Godziesze Wielkie i Żelazków. Największy spadek ludności w ciągu ostatnich 6 lat obserwujemy w gminie Lisków – o 6%, mniejsze w gminach Mycielin i Stawiszyn – o 3%. W pozostałych gminach spadek następuje na poziomie 1-2 procent. Najliczniejszą gminą w Lokalnej Grupie Działania jest Opatówek, w którym mieszka 10 739 osób. Najmniejszą, pod względem ludności, gminą jest Ceków-Kolonia – 4770 mieszkańców.

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	3475323	3481625	3489210	3493969	3498733	3496450	3489074
Blizanów	9818	9856	9905	9892	9940	9932	9988
Godziesze Wielkie	9269	9337	9441	9524	9591	9674	9765
Ceków-Kolonia	4817	4782	4786	4780	4746	4767	4770
Koźminek	7553	7547	7557	7538	7547	7548	7529
Opatówek	10850	10833	10856	10815	10808	10787	10739
Żelazków	9370	9421	9439	9472	9546	9517	9501
Lisków	5282	5287	5279	5260	5213	5161	5094
Mycielin	4933	4929	4905	4872	4873	4862	4820
Stawiszyn	7204	7209	7229	7195	7133	7074	6993
Suma	69096	69201	69397	69348	69397	69322	69199

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

Na liczbę ludności danego regionu składają się wartości związane z liczbą narodzin i zgonów, ale także wskaźniki dotyczące ruchu migracyjnego ludności z i do regionu. Przy takich analizach pod uwagę brane są dane o migracjach zewnętrznych (wyjazdy za granicę oraz przyjazdy do kraju) oraz wewnętrznych (przekraczanie przez ludność granic gminnych). W ten sposób obliczyć można saldo migracji. Wskaźnik ten dla wszystkich gmin LGD w 2021 wynosił +7 osób, co oznacza, że w sumie więcej osób przyjechało, niż opuściło badany teren. W czterech gminach obserwujemy jednak saldo ujemne, najniższe w gminie Stawiszyn (-33), Mycielin (-22) i Lisków (-21), wyższe w gminie Ceków-Kolonia (-10) i Koźminek (-4). Najwyższe saldo dodatnie zanotowano w gminie Blizanów (+47).

Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym

Nazwa gminy	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	1059	1143	1282	1460	1757	2000
Blizanów	30	21	-28	30	-2	47
Godziesze Wielkie	55	59	60	52	69	76

Ceków-Kolonia	-17	-13	-6	-31	4	-10
Koźminek	-21	-14	-26	0	-3	-4
Opatówek	11	31	-15	-5	16	16
Żelazków	28	23	56	51	-37	19
Lisków	-2	-27	9	-15	-9	-21
Mycielin	-11	-40	-23	-1	-14	-22
Stawiszyn	-4	-4	-22	-22	-35	-33
Średnia dla gmin LGD	7,6	4	0,5	6,5	-1,2	7,5

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

Poniższa tabela prezentuje wyniki dotyczące liczby osób w wieku produkcyjnym w stosunku to reszty ludności. Średnim udziałem dla gmin LGD w roku 2021 jest 60,6%, co jest wynikiem lekko wyższym niż wskaźnik ten dla całego województwa wielkopolskiego. Gminy nie różnią się znacząco między sobą pod tym względem. Najwyższy udział ludności w wieku produkcyjnym zanotowano w gminie Godziesze Wielkie: 61,8%, najniższy natomiast w gminie Ceków-Kolonia: 58,3%. Odsetek ten spada jednak z roku na rok, najbardziej w gminie Ceków-Kolonia, o 4 punkty procentowe.

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	62,6	62	61,3	60,7	60,1	59,7	59,3
Blizanów	63,9	63,5	63	62,7	62,5	61,9	61,5
Godziesze Wielkie	63,3	62,8	62,7	62,6	62,2	61,8	61,8
Ceków-Kolonia	62,6	62,2	61,3	60,8	60,5	59,8	58,3
Koźminek	63,7	63,1	62,6	62,4	62	61,6	61,4
Opatówek	62	61,9	61,8	61,3	61	60,7	60,5
Żelazków	63,6	63	62,7	62,3	61,9	61,5	61
Lisków	61,5	60,8	60,4	59,8	59,5	59,6	59,7
Mycielin	62,6	62,5	62,1	61,6	61,5	61,2	61
Stawiszyn	63	62,4	61,8	61,4	60,9	60,7	60,5
Średnia dla gmin LGD	62,9	62,4	62,0	61,6	61,3	60,9	60,6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

Wskaźnik obciążenia demograficznego to stosunek dzieci i osób starszych do reszty społeczeństwach. Średnim wskaźnikiem dla wszystkich gmin należących do LGD w 2021 roku było 17,0%. We wszystkich gminach wskaźnik ten z roku na rok wzrasta, najbardziej w gminie Ceków-Kolonia, od 2015 roku o 4 punkty procentowe, najmniej w gminie Godziesze Wielkie, jedynie o procent. Największą grupę emeryci i emerytki stanowią w gminie Lisków, niemal co

piąty mieszkaniec ma tam więcej, niż 65 lat. „Najmłodszą” w tej grupie gminą jest Godziesze Wielkie, 15% mieszkańców jest tam poza wiekiem produkcyjnym.

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	14,6	15,2	15,7	16,3	16,8	17,3	17,7
Blizanów	13,4	13,9	14,3	14,8	15,1	15,5	15,9
Godziesze Wielkie	13,4	14	14,1	14,2	14,5	14,8	14,9
Ceków-Kolonia	14,4	15,4	16,1	16,5	16,9	17,1	17,9
Koźminek	14	14,4	14,7	15,3	15,5	16,1	16
Opatówek	15,7	16,1	16,5	17	17,4	17,6	17,9
Żelazków	13,8	14,2	15	15	15,4	15,9	16,3
Lisków	16,7	17,5	17,7	18,3	18,2	18,5	18,9
Mycielin	15,5	15,5	16,2	16,4	17,1	17,4	17,6
Stawiszyn	14,6	15,3	15,7	16,2	16,9	17,4	17,8
Średnia dla gmin LGD	14,6	15,1	15,5	15,9	16,3	16,7	17,0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

Na obszarze LGD w 2020 roku mieszkało 300 beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tysięcy ludności, niemal o połowę mniej niż w roku 2015. Spadek liczby osób otrzymujących pomoc ze strony ośrodków pomocy społecznej dotyczy wszystkich gmin należących do LGD. Najwięcej beneficjentów w ciągu 5 lat ubyło w gminie Mycielina – o 61%, najmniejszy spadek zanotowano w gminie Ceków-Kolonia – o 39%. Stosunkowo najwięcej potrzebujących zamieszkuje gminę Godziesze Wielkie: 372 osób na 10 tysięcy mieszkańców, najmniej natomiast gminę Koźminek: 237 na 10 tysięcy osób. W sumie „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” zamieszkuje 910 gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.

Tabela 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	635	573	514	463	430	389
Blizanów	598	520	474	429	391	350
Godziesze Wielkie	678	502	608	438	397	372
Ceków-Kolonia	429	426	385	329	300	263
Koźminek	458	429	428	328	288	237
Opatówek	485	444	477	389	334	290
Żelazków	546	598	473	418	383	251
Lisków	737	651	564	411	260	336
Mycielin	747	537	529	445	350	296
Stawiszyn	573	533	469	423	354	310
Średnia dla gmin LGD	583	515	489	401	339	300

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

Poniższa tabela przedstawia dynamikę liczby podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Najwięcej podmiotów zarejestrowanych jest w urzędzie gminy Opatówek, aż 1275 przedsiębiorstw, jednak to w tej gminie nastąpił najmniejszy wzrost względem 2015 roku. Najwięcej podmiotów przybyło w ciągu ostatnich 5 lat w gminie Mycielin, aż o 41%. W sumie we wszystkich gminach należących do LGD zarejestrowanych jest 6878 podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Średni wzrost od 2015 wyniósł 23%, tymczasem w całym województwie wielopolskim wzrost utrzymał się na poziomie 16%.

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	409865	414798	422094	429658	446215	461225	477444
Blizanów	828	844	858	885	904	947	988
Godziesze Wielkie	715	730	748	763	803	867	947
Ceków-Kolonia	364	376	388	408	438	453	482
Koźminek	562	565	581	612	635	668	694
Opatówek	1160	1161	1162	1165	1201	1222	1275
Żelazków	820	864	894	951	981	1037	1107
Lisków	333	340	351	366	360	377	388
Mycielin	257	263	266	293	321	336	363
Stawiszyn	541	549	544	550	576	612	634
Średnia dla gmin LGD	620	632	644	666	691	724	764

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

O potencjale przedsiębiorczym mieszkańców „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” świadczy liczba podmiotów nowo zarejestrowanych na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym. Gminy należące do grupy różnią się od siebie pod tym względem. Najwięcej takich podmiotów zarejestrowanych jest w gminie Żelazków: 173 podmioty na 10 tysięcy osób w wieku produkcyjnym, dwa razy więcej niż w gminie Lisków, gdzie zarejestrowanych jest jedynie 79 podmiotów na 10 tysięcy ludności. Choć tendencja całego terenu LGD jest wzrostowa, nie w każdej z gmin podmiotów przybyło w ostatnich latach. W 2021 nowo zarejestrowanych podmiotów było mniej niż w 2015 w gminach Ceków-Kolonia i Lisków.

Tabela 7. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	164	156	163	183	176	155	171
Blizanów	104	101	111	156	124	120	122
Godziesze Wielkie	123	106	135	119	116	147	169
Ceków-Kolonia	166	148	140	148	171	133	148
Koźminek	96	88	108	130	126	125	110

Opatówek	128	136	113	146	140	111	140
Żelazków	119	143	130	195	132	133	173
Lisków	80	81	100	153	74	104	79
Mycielin	110	84	89	147	170	67	133
Stawiszyn	110	96	99	93	127	128	120
Średnia dla gmin LGD	115	109	114	143	131	119	133

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

Liczba fundacji i stowarzyszeń działających w gminie pozwala określić poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne. Średnia liczba takich organizacji dla terenów LGD jest niższa niż dla całego województwa wielkopolskiego i wynosi 38 podmiotów na 10 tysięcy mieszkańców, podczas gdy wartość ta dla województwa wynosi 42 podmioty na 10 tysięcy mieszkańców. Gminami, które przewyższają wynik wojewódzki są Blizanów (48 organizacji) i Mycielina (46 organizacji). Stosunkowo najmniej organizacji działa w gminie Stawiszyn: 26 fundacji i stowarzyszeń na 10 tysięcy osób. Gminy nie różnią się znacząco między sobą w kwestii wzrostu liczby organizacji społecznych na przestrzeni lat.

Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo wielkopolskie	36	38	40	39	40	41	42
Blizanów	43	44	47	47	47	48	48
Godziesze Wielkie	25	26	25	26	28	28	30
Ceków-Kolonia	33	36	36	40	40	40	42
Koźminek	34	36	36	34	33	32	35
Opatówek	35	37	39	38	37	37	39
Żelazków	28	28	28	30	30	30	32
Lisków	38	40	44	40	40	41	41
Mycielin	41	41	41	41	45	45	46
Stawiszyn	25	25	24	24	24	24	26
Średnia dla gmin LGD	34	35	36	36	36	36	38

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

W 2021 roku teren „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” zamieszkiwało 686 osób bez pracy, w tym 276 bezrobotnych mężczyzn i 410 bezrobotnych kobiet. Liczba ta była dwa razy niższa niż w roku 2015, kiedy obszar LGD zamieszkiwały 1323 osoby bez pracy. Do największego spadku bezrobocia doszło w gminie Koźminek, w ciągu 6 lat znalazło tam prace 57% bezrobotnych. Najwięcej osób bez pracy zamieszkuje gminy Blizanów i Godziesze Wielkie, 97 mieszkańców w każdej z nich. Najmniej bezrobotnych mieszka w gminach Ceków-Kolonia i Mycielina, 53 mieszkańców w każdej z nich. Tendencja spadku bezrobocia w gminach należących do LGD jest wyższa niż wartość ta dla całego województwa wielkopolskiego.

Tabela 9. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

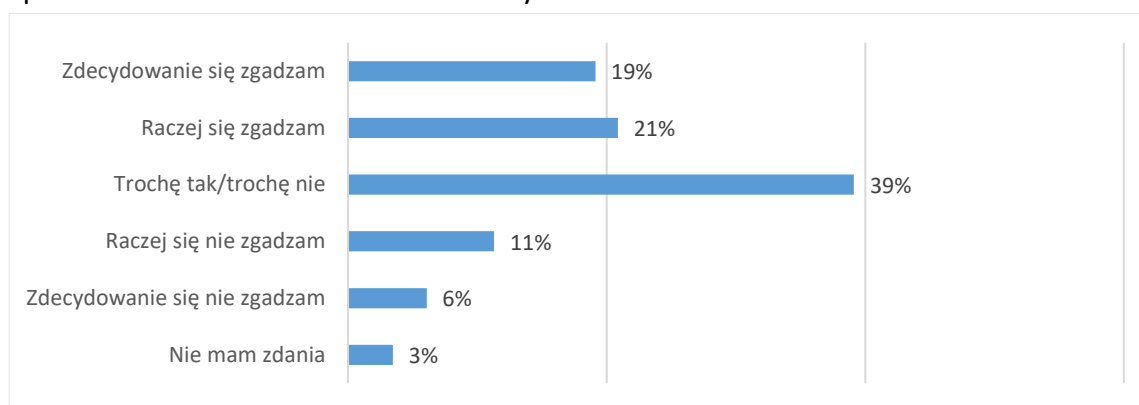
Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
WIELKOPOLSKIE	93311	77697	58857	50867	46313	60958	49850
Blizanów	155	149	100	91	83	102	97
Godziesze Wielkie	183	162	104	92	87	93	97
Ceków-Kolonia	92	63	45	39	31	45	53
Koźminek	162	130	87	55	61	85	70
Opatówek	196	143	104	78	68	106	93
Żelazków	173	154	107	77	81	94	83
Lisków	100	75	53	45	48	52	56
Mycielin	104	80	54	38	42	53	53
Stawiszyn	158	136	111	92	75	97	84
Średnia dla gmin LGD	147	121	85	67	64	81	76

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 30.09.2022)

5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Wykres 2. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?*

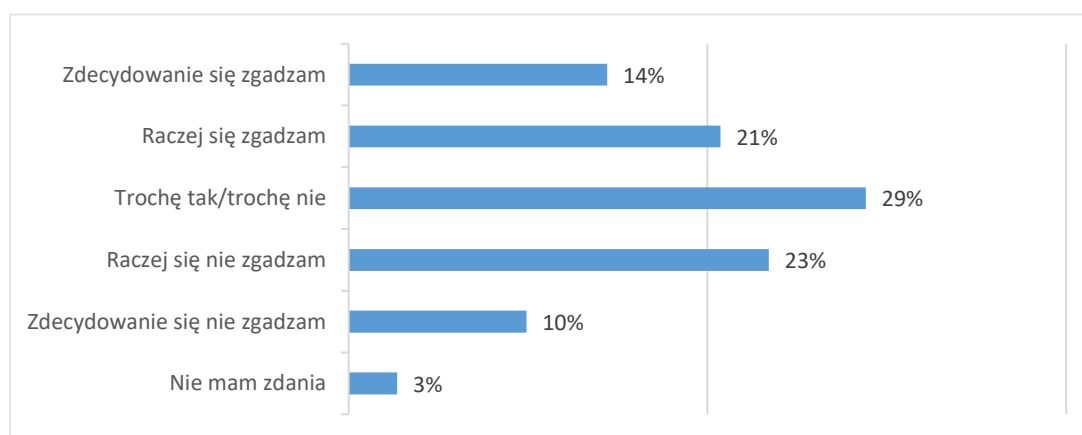
Mieszkańcy terenu należącego do „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” nie mają jednego, wspólnego zdania na temat warunków do życia, jakie panują w gminach. O tym, że gmina jest dobrym miejscem do życia, przekonanych jest 40% badanych, drugie tyle „trochę się zgadza, a trochę się nie zgadza” z takim stwierdzeniem. „W mojej gminie nie mogę realizować wszystkich moich potrzeb” – tak uważa 17% ankietowanych. Nie ma zdania 3% osób.

Źródło: badania własne

Również rozkładają się także głosy dotyczące poprawy warunków do życia w ostatnich latach. O tym, że od 2016 roku warunki do życia w gminie poprawiły się, przekonanych jest 35% mieszkańców, przeciwnego zdania jest 33% badanych. Skonkretyzowanego zdania nie ma 29% i uważa, że niektóre warunki się polepszyły, a niektóre pogorszyły. Nie ma zdania 3% ankietowanych.

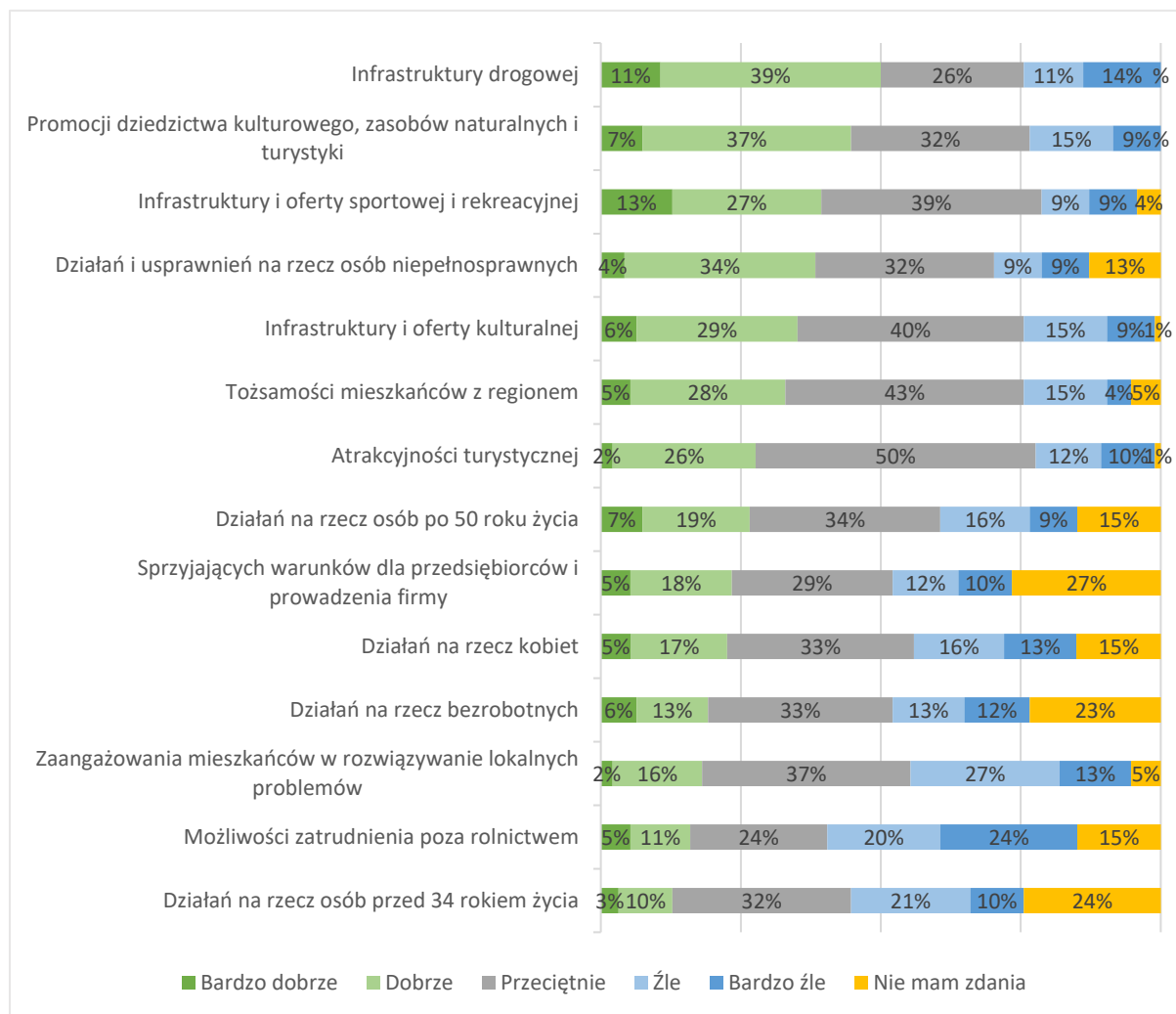
Wykres 3. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?*

Źródło: badania własne

Gminy zostały także ocenione pod względem poszczególnych aspektów. Najwięcej pozytywnych ocen zanotowano w kwestii infrastruktury drogowej, promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki oraz infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Połowa badanych przeciętnie ocenia atrakcyjność turystyczną. Najwięcej negatywnych ocen dotyczy zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów. Możliwość zatrudnienia poza rolnictwem to również obszar, który nie zadowala badanych. Stosunkowo duża grupa osób nie ma opinii na temat warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy.

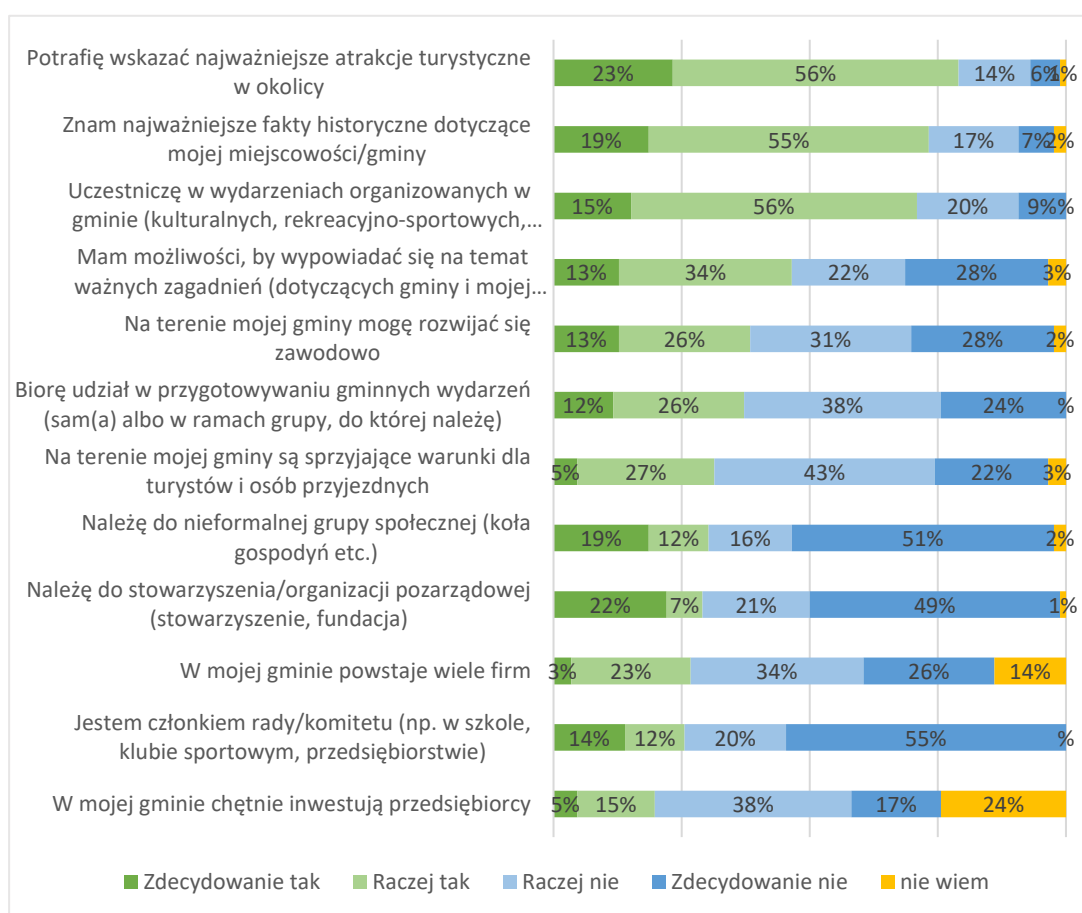
Wykres 4. Ocena gminy na wymiarach

Źródło: badania własne

Większość mieszkańców potrafi wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy i zna najważniejsze fakty historyczne dotyczące gminy. Duża część społeczności LGD uczestniczy także w wydarzeniach organizowanych w gminie, a więcej niż jedna trzecia badanych deklaruje swoje uczestnictwo w ich przygotowaniu. Mało popularne jest wśród mieszkańców uczestnictwo w nieformalnych grupach społecznych oraz radach i komitetach np. szkolnych czy sportowych. Ponad połowa negatywnie wypowiada się także o warunkach dla przedsiębiorców, a co czwarty ankietowany nie ma w tej kwestii zdania. Na terenie gminy są niesprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych – tak uważa większość mieszkańców.

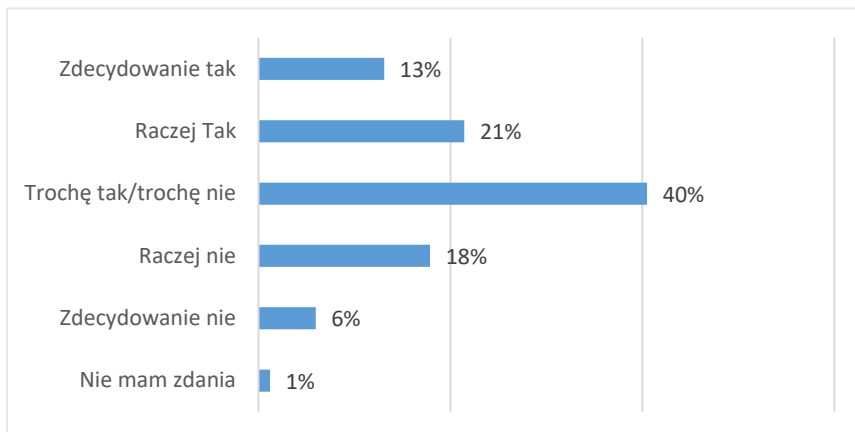
Wykres 5. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowania gminy

Źródło: badania własne

Co trzeci badany zadowolony jest z warunków życia w gminie. Największą grupę stanowią te osoby, które mają ambiwalentny stosunek do tego pytania. Jedna czwarta źle ocenia warunki panujące w zamieszkiwanej gminie.

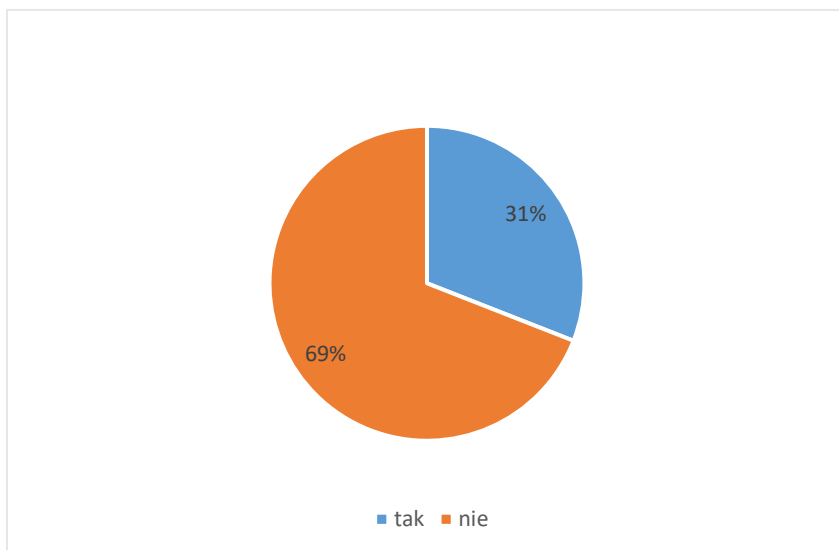
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: badania własne

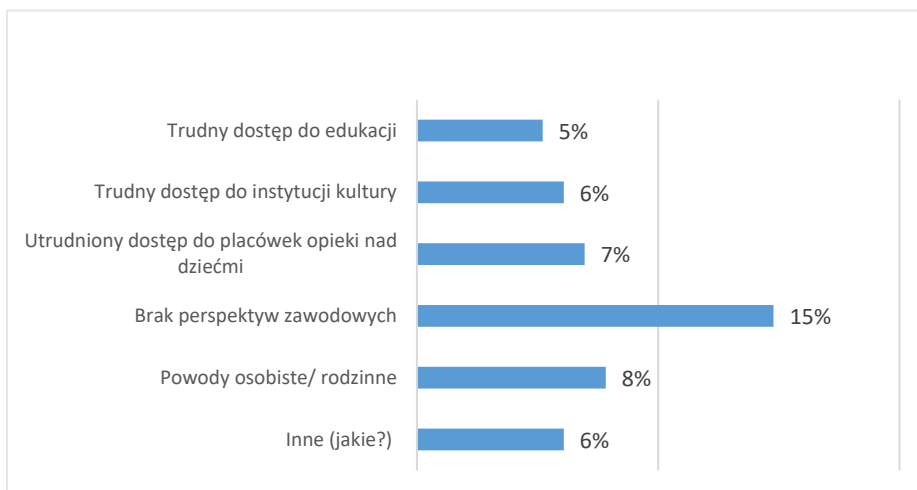
Niemal jedna trzecia ankietowanych mieszkańców rozważa zmianę miejsca zamieszkania i wyprowadzkę z gminy. Do głównych powodów tych rozważań należą brak perspektyw zawodowych, utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi, do instytucji kultury i edukacji.

Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Źródło: badania własne

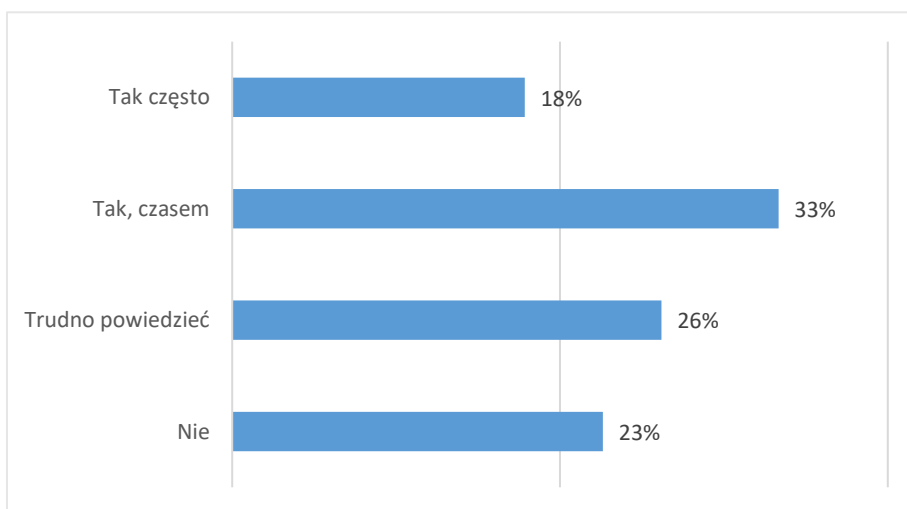
Wykres 8. Powody zmiany miejsca zamieszkania

Źródło: badania własne

Lekko ponad połowa mieszkańców korzystała z infrastruktury finansowanej ze środków unijnych. Niemal jedna czwarta osób, począwszy od 2016 roku, nie korzystała z takich obiektów i tyle samo osób nie potrafi stwierdzić tego faktu.

Wykres 9. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

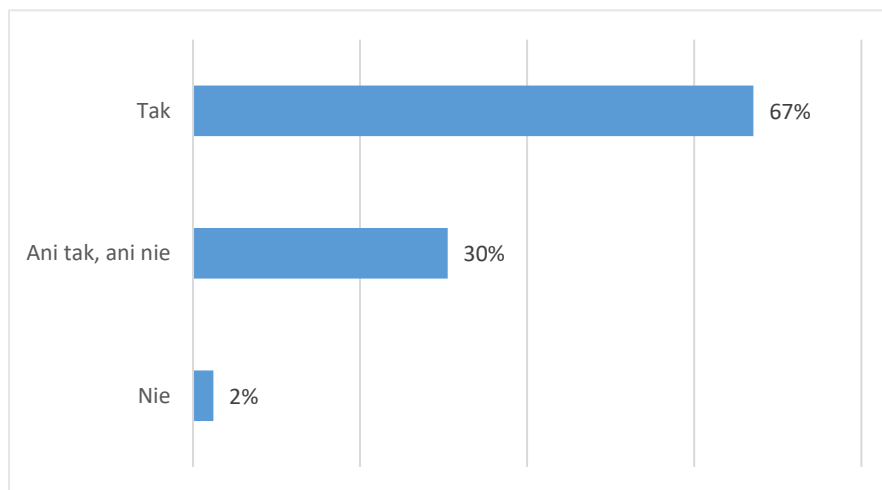

Źródło: badania własne

Wspominanie projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców – tak uważa większość badanych. „Ani tak, ani nie” to odpowiedź, którą udzieliło 30% ankietowanych, jedynie 2% uważa, że projekty te nie są popularne.

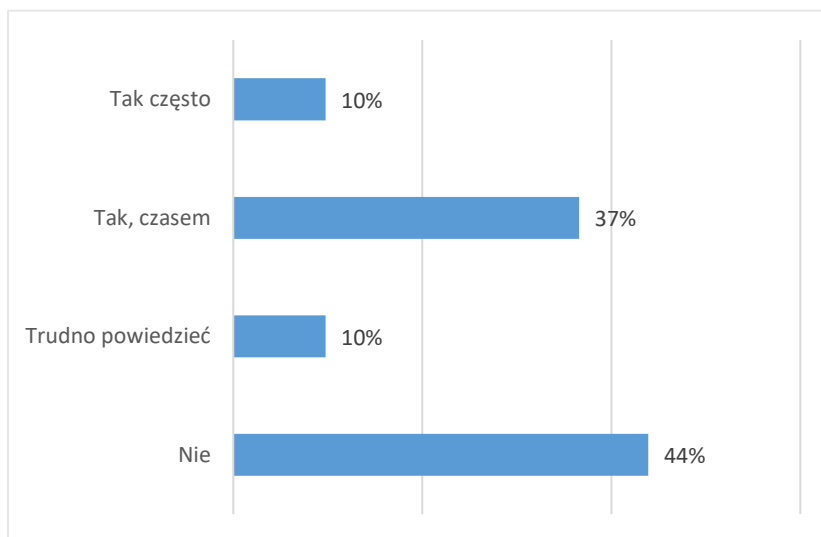
Wykres 10. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy różnią się między sobą pod względem korzystania z projektów takich jak szkolenia, spotkania i festyny, finansowanych ze środków unijnych. Niemal tyle samo osób deklaruje swój udział w takich projektach, co z takich projektów w zupełności nie korzysta. Co dziesiąty mieszkaniec nie jest w stanie odpowiedzieć na poniższe pytanie.

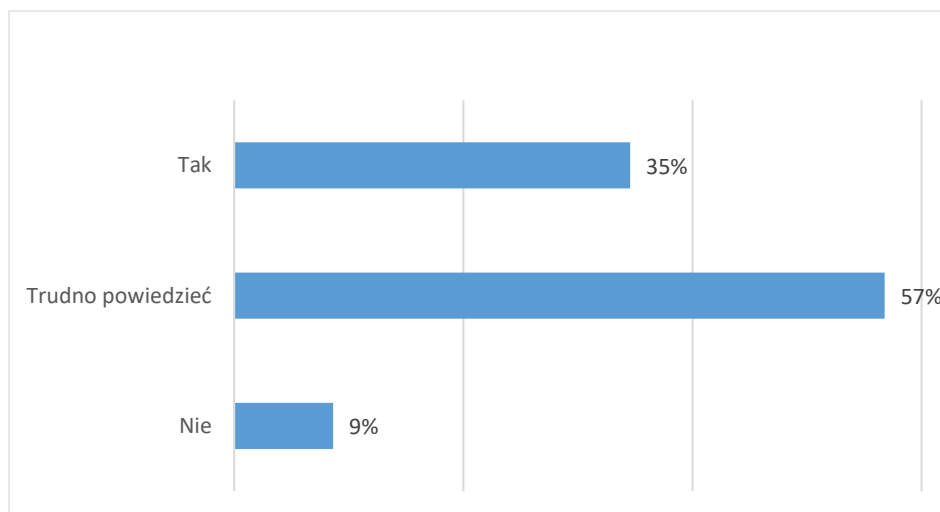
Wykres 11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Większość osób nie wie, czy opisane powyżej projekty cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Częściej niż co trzeci mieszkaniec uważa, że projekty owszem, interesują mieszkańców, a co dziesiąty jest odmiennego zdania.

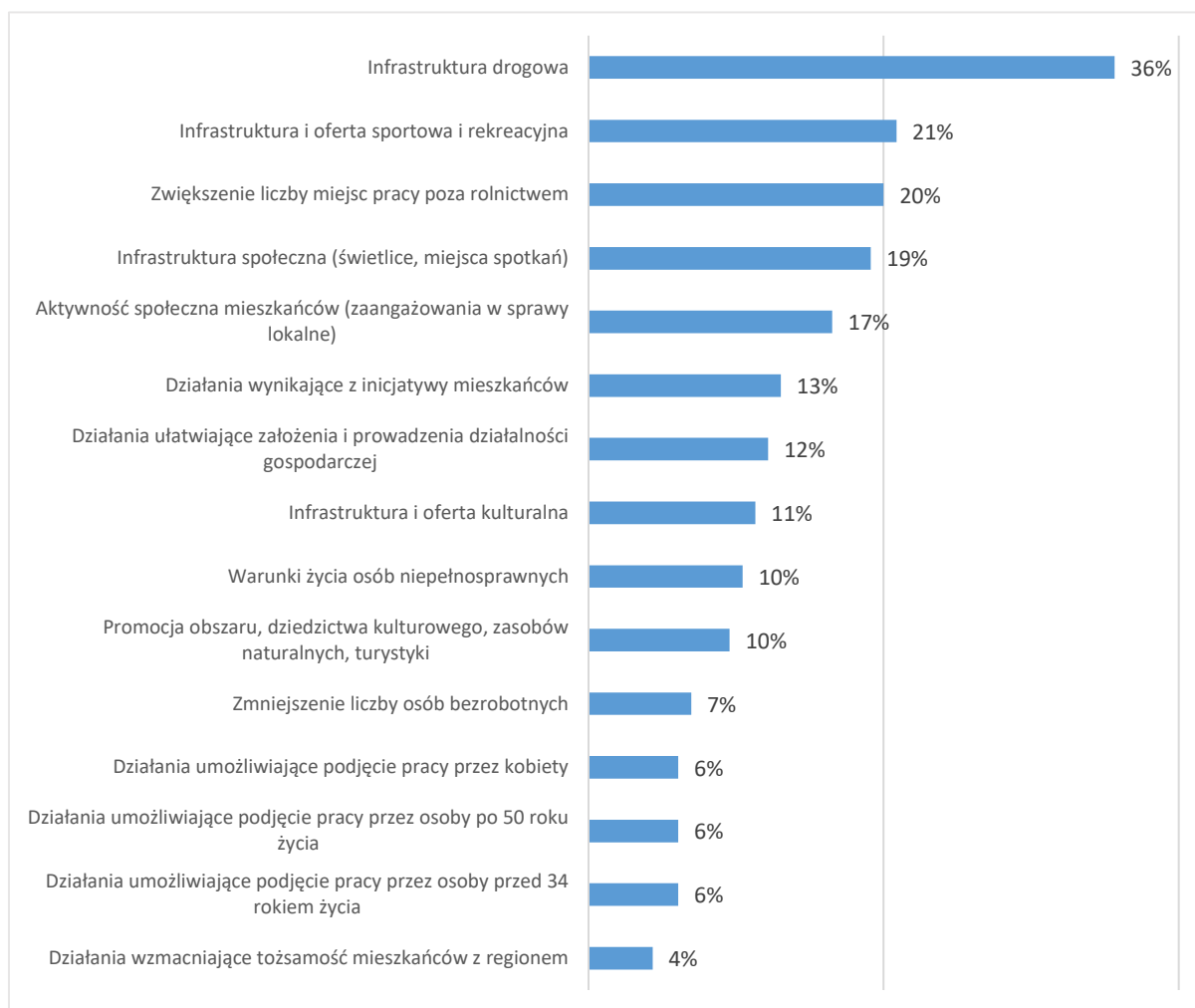
Wykres 12. Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy biorący udział w ankiecie mieli także możliwość hipotetycznego rozdysponowania finansów gminnych. W pierwszej kolejności pieniądze z budżetu przeznaczono by na infrastrukturę drogową. W drugiej kolejności dofinansowania wymaga infrastruktura sportowa. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem to trzeci w kolejności priorytet mieszkańców. Dodatkowe fundusze pomogłyby także we wsparciu infrastruktury społecznej i aktywności społecznej mieszkańców. Na końcu listy znalazło się dofinansowanie działań wzmacniających tożsamość mieszkańców z regionem. Stosunkowo mało głosów zostało oddanych na działania umożliwiające podjęcie pracy przez osoby przed 34 i po 50 roku życia.

Wykres 13. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

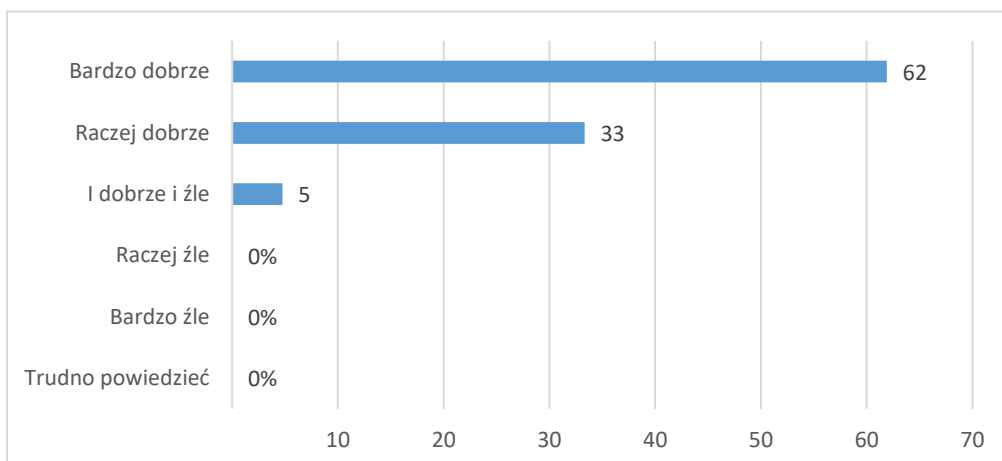
Źródło: badania własne

5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Interesanci Lokalnej Grupy Działania „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” bardzo dobrze oceniają funkcjonowanie grupy. Większość działania ocenia bardzo dobrze, co trzecia osoba ocenia dobrze, a jedynie 5% ocenia i dobrze, i źle. Brak ocen negatywnych.

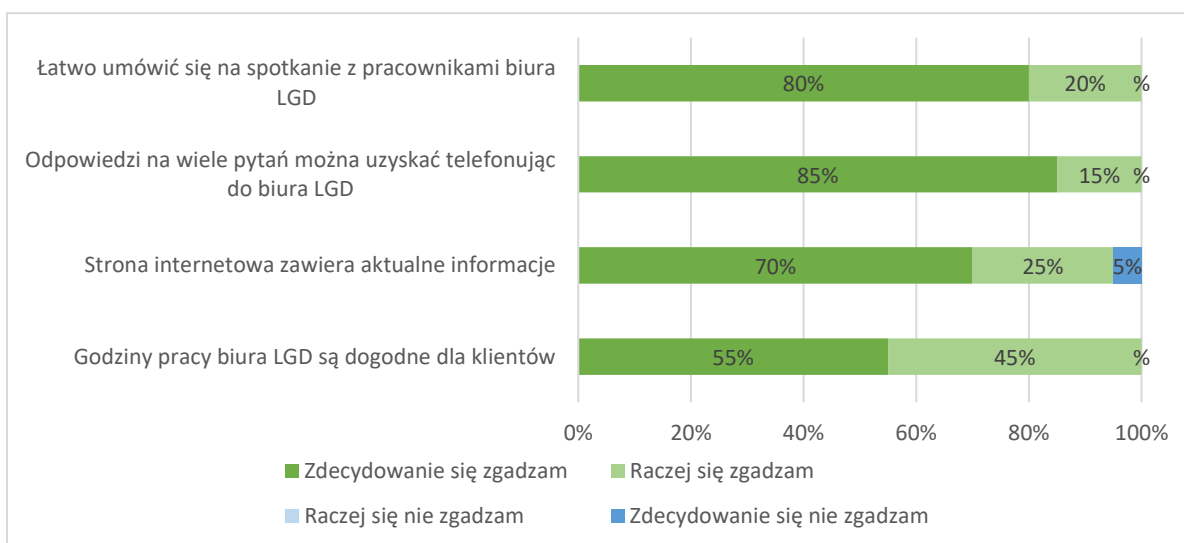
Wykres 14. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Równie dobrze ocenione zostały poszczególne aspekty funkcjonowania LGD. Według ankietowanych łatwo się umówić na spotkanie z pracownikami LGD, rozmowy telefoniczne z Biurem są produktywne, a godziny pracy Biura dogodne dla klientów. Jedyne pojedyncze negatywne głosy dotyczą aktualności informacji pojawiających się na stronie internetowej.

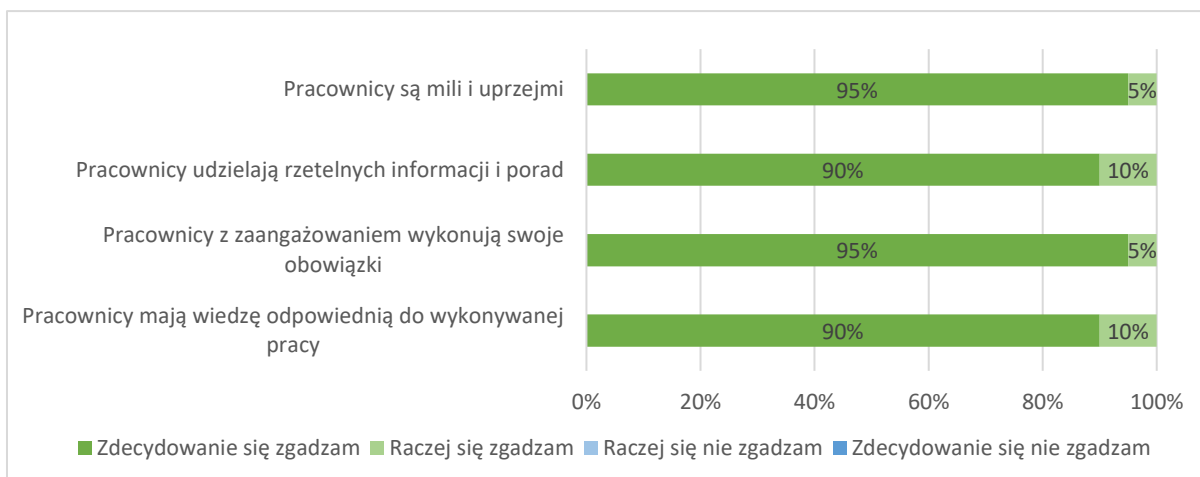
Wykres 15. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Pracownicy są uprzejmi, udzielają rzetelnych informacji, z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki i mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy – tak uważają wszyscy ankietowani.

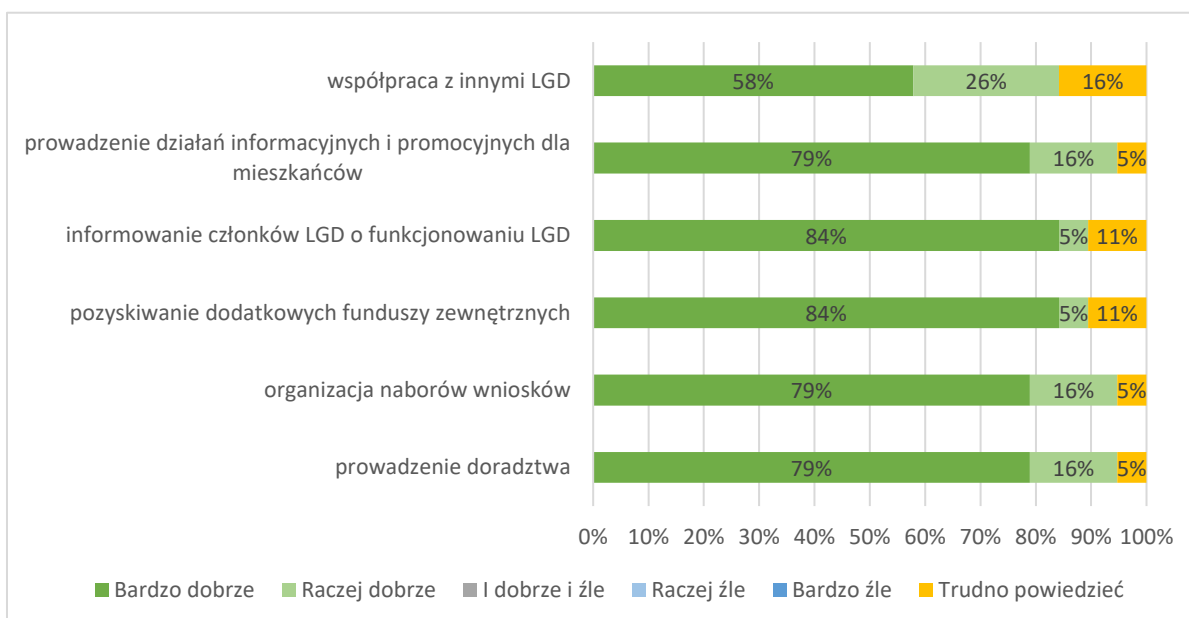
Wykres 16. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

Najlepiej ankietowani ocenili poziom informowania członków LGD o funkcjonowaniu LGD oraz pozyskiwaniu dodatkowych funduszy zewnętrznych. Bardzo dobre opinie interesanci mają także o organizacji naborów wniosków, prowadzeniu doradztwa i działaniach informacyjnych dla mieszkańców. Najwięcej odpowiedzi „trudno powiedzieć” zanotowano w kwestii współpracy z innymi LGD. W ocenie poszczególnych wymiarów funkcjonowania nie zanotowano żadnych głosów.

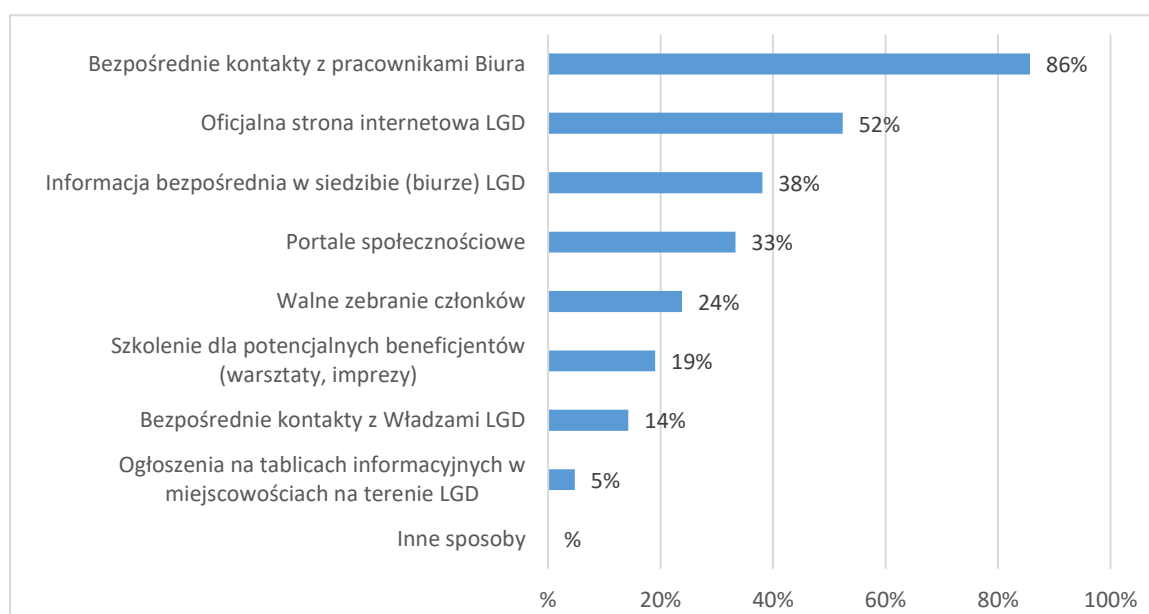
Wykres 17. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach

Źródło: badania własne

Głównym źródłem informacji na temat funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania są bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura. Stosunkowo dużo osób zadeklarowało korzystanie z oficjalnej strony internetowej. Na trzecim miejscu w kwestii źródeł znalazło się pozyskiwanie informacji bezpośrednio w siedzibie Biura. Jedna trzecia głosów została oddana na portale społecznościowe. Najrzadziej ankietowani korzystają z ogłoszeń na tablica informacyjnych.

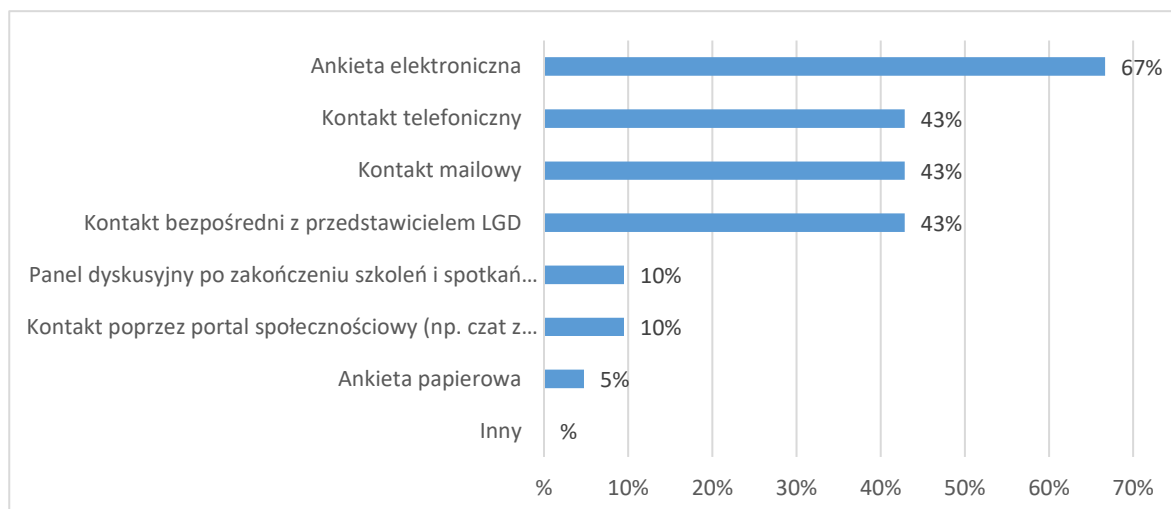
Wykres 18. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Jeśli chodzi o preferowany sposób przekazywania informacji zwrotnej – od społeczności do LGD, większość badanych zagłosowała za ankietą elektroniczną. Tyle samo głosów padło na kontakt telefoniczny, mailowy i bezpośredni kontakt z przedstawicielami LGD. Co dziesiąty głos oddany został na kontakt poprzez portal społecznościowy. Na końcu listy preferowanych kanałów znalazła się ankieta papierowa.

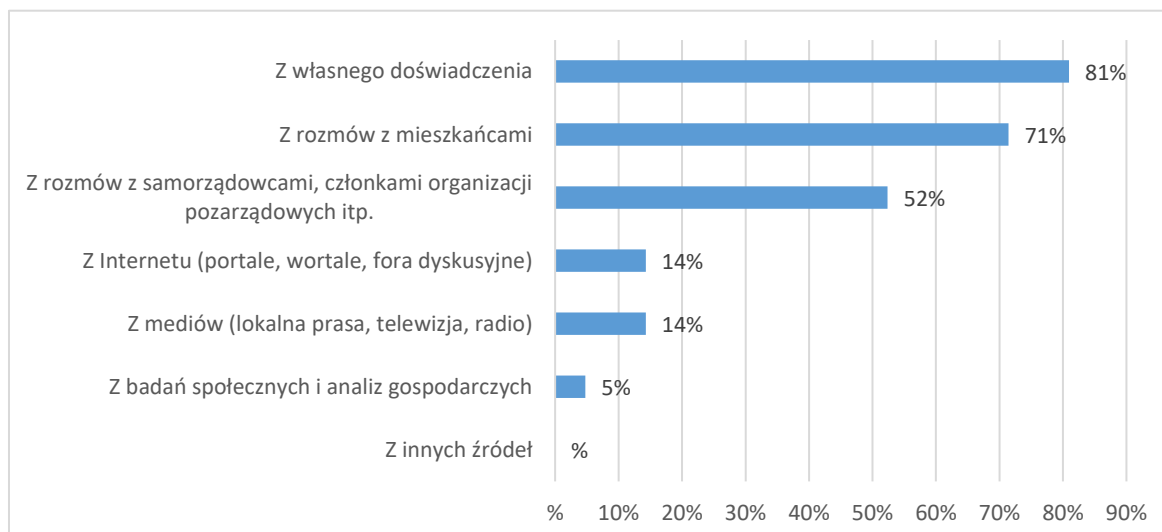
Wykres 19. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

Źródło: badania własne

Informacje na temat potrzeb mieszkańców potencjalni beneficjenci czerpią głównie z własnych doświadczeń oraz rozmów z mieszkańcami. Stosunkowo dużo osób deklaruje pozyskiwanie wiadomości od samorządowców i członków organizacji samorządowych. Rzadziej korzysta się w tym celu z Internetu i innych mediów. Z badań społecznych i analiz gospodarczych informacje czerpie 5% badanych.

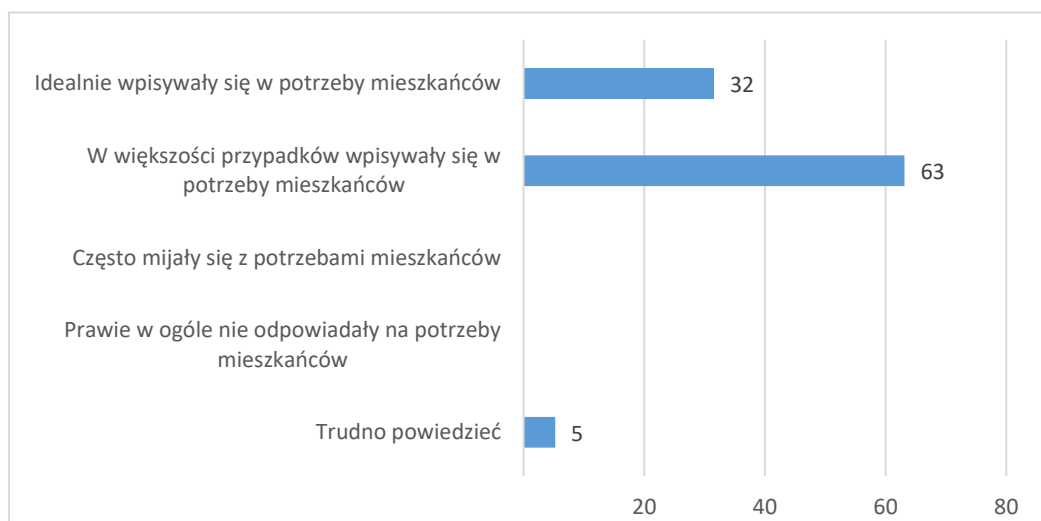
Wykres 20. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

Źródło: badania własne

Wszyscy ankietowani interesanci uważają, że nabory wniosków w większości odpowiadały na potrzeby mieszkańców, a co trzeci badany stwierdza, że idealnie wpisywały się problemy gmin. Nie było w tej kwestii żadnej negatywnej odpowiedzi, jedynie 5% osób nie miało w tym temacie zdania.

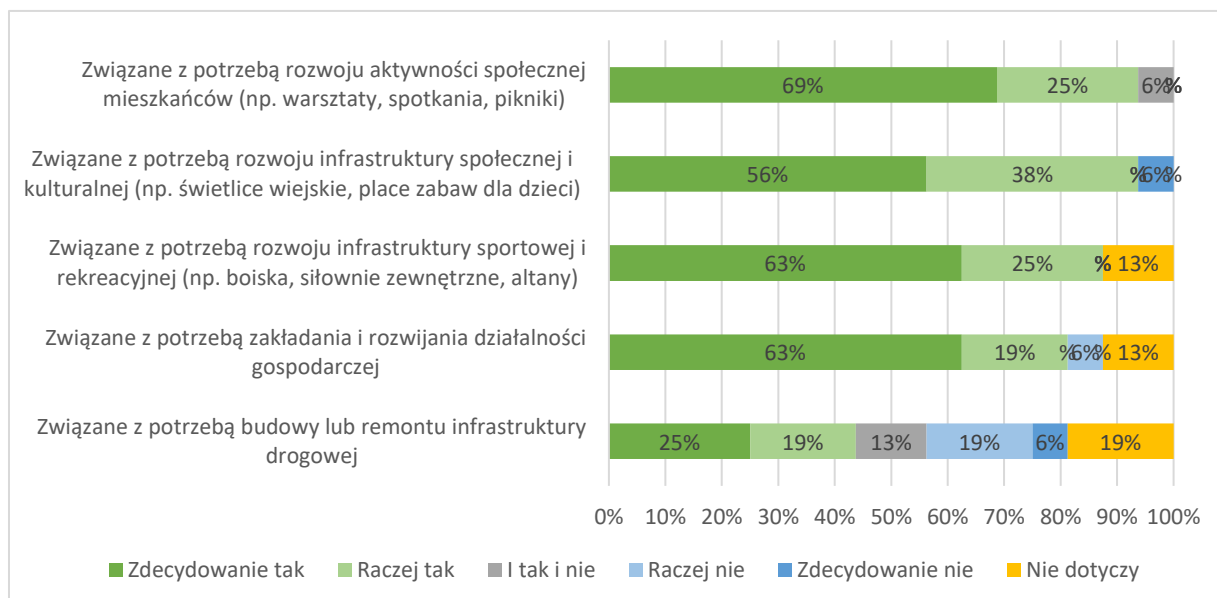
Wykres 21. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Źródło: badania własne

Realizowane w LGD nabory najbardziej pomogły w rozwoju aktywności społecznej mieszkańców oraz w rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej. Według większości projekty pomogły także w rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Nabory wsparły także zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej. Mniej osób opowiedziało się za wpływem realizowanych naborów na budowę lub remont infrastruktury drogowej.

Wykres 22. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:

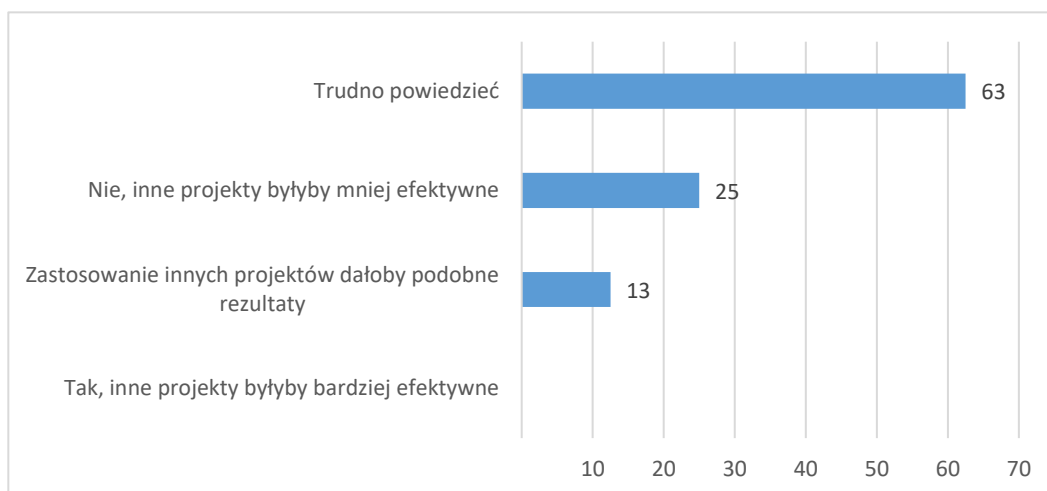

Źródło: badania własne

Większość badanych nie była w stanie stwierdzić, czy za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty. Co czwarty ankietowany twierdził, że inne projekty byłyby mniej efektywne, a 13% uważało, że zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty.

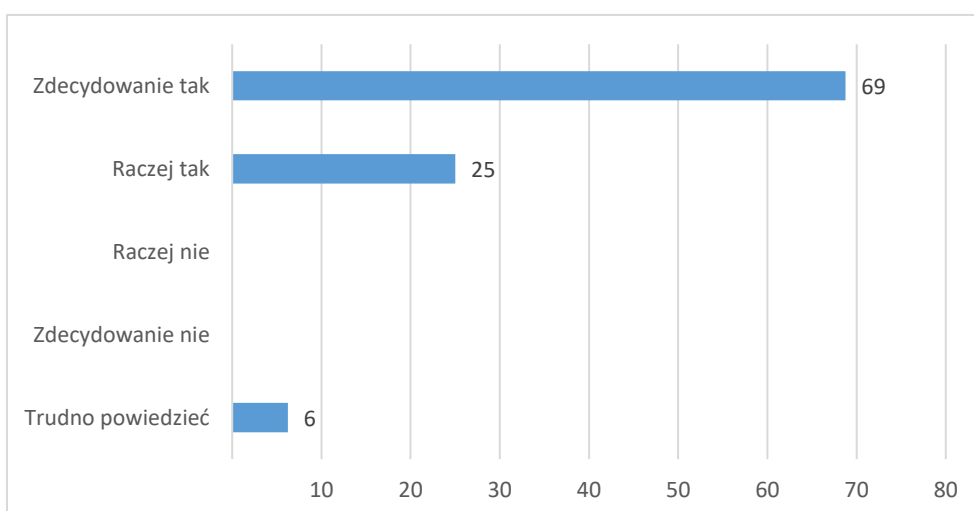
Wykres 23. *Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?*

Źródło: badania własne

Niemal wszyscy przebadani interesanci uważają, że środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie, z czego dwie trzecie osób jest o tym zdecydowanie przekonanych. Jedynie 6% nie wie, czy finansowanie LSR przyniosło korzyści dla społeczności.

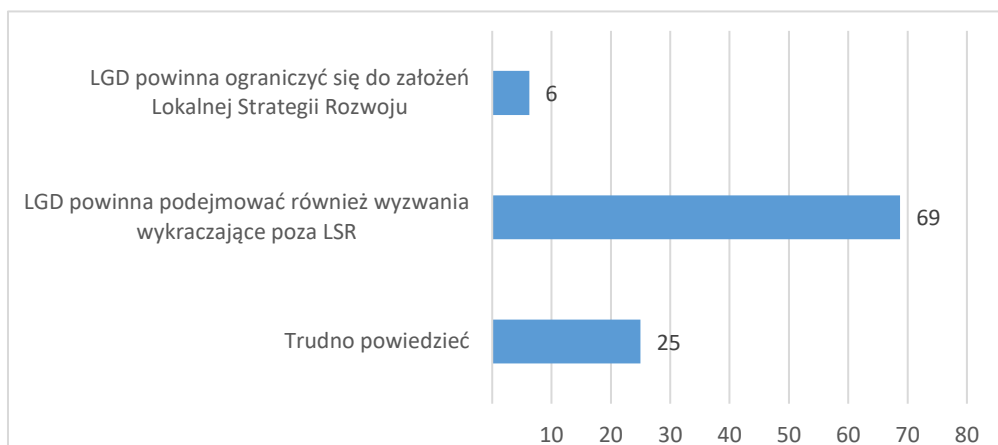
Wykres 24. *Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?*

Źródło: badania własne

LGD powinna podejmować wyzwania wykraczające poza LSR – tak uważa dwie trzecie badanych. O tym, że LGD powinno ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju przekonanych jest 6% ankietowanych. Jedna czwarta nie jest w stanie odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 25. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania, aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Źródło: badania własne

Doradztwo biura LGD

Ogłaszanie i prowadzenie konkursów wiąże się z obowiązkiem udzielania bezpłatnego doradztwa, które jest świadczone przez pracowników biura. W latach 2016 – 2021 usługi doradcze w zakresie spotkań indywidualnych otrzymało ogółem **266** podmiotów (210 to osoby fizyczne i 56 to instytucje).

Zainteresowanie beneficjentów doradztwem wynika z tego, że można za nie otrzymać 2 dodatkowe punkty w ramach lokalnych kryteriów wyboru. Preferowane były operacje wnioskodawców, którzy konsultowali elementy wniosku o przyznanie pomocy z pracownikami biura (najpóźniej na 5 dni przed terminem zakończenia naboru wniosków) oraz posiadają udokumentowaną historię doradztwa w LGD. Nacisk na doradztwo wynika w dużej mierze z konieczności podnoszenia jakości wniosków składanych do LGD. Dzięki temu rozwiązaniu wnioski składane do LGD są znacznie lepszej jakości i dają większą szansę na realizację i końcowe rozliczenie.

Liczba udzielanego doradztwa wiąże się bezpośrednio z liczbą ogłaszanych naborów i składanych w ich ramach wniosków. W początkowym okresie wdrażania LSR, w latach 2016 i 2017, doradztwa udzielono 129 razy. W kolejnych latach liczba ta była mniejsza, ale zawsze było to kilkadziesiąt spotkań w każdym roku. Szczegóły poniżej w tabeli.

Tabela 10. Doradztwo w liczbach

	Indywidualne doradztwo (liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa)
2016	50
2017	79
2018	34
2019	35
2020	31
2021	37
suma	266

Źródło: dane LGD

Zgodnie z zapisami strategii, w założonym planie komunikacji, bezpośrednio po świadczonej usłudze doradczej prowadzone są badania satysfakcji. Wyniki ankiet badające satysfakcję wskazują na wysokie zadowolenie wnioskodawców z prowadzonego doradztwa.

Plan komunikacji i plan szkoleń

Stowarzyszenie „LGD7-Kraina Nocy i Dni” prowadziło zróżnicowane działania komunikacyjne, docierając do różnych grup odbiorców. W ramach planu komunikacji LGD prowadziła spotkania i szkolenia dotyczące ogłaszanych naborów wniosków. Przygotowywano materiały szkoleniowe. Tego typu spotkania prowadzone były przed każdym naborem. Te działania pozwalały potencjalnym wnioskodawcom na zrozumienie zakresu konkretnego konkursu oraz zasad ubiegania się o wsparcie. Prowadzono badanie jakości prowadzonych szkoleń. Do zbadania efektywności szkoleń i przekazywanych informacji wykorzystywano przygotowane ankiety.

Prowadzono kampanię informacyjną na temat głównych założeń LSR oraz kampanię informacyjną na temat terminów przyjmowanych wniosków. Korzystano z mediów elektronicznych i tradycyjnych. Systematycznie zamieszczano artykuły w prasie lokalnej i artykuły na stronie internetowej LGD i Urzędów Gmin oraz mediach społecznościowych, których zasięg jest ogólnopolski (m.in. Facebook). Zamieszczano ogłoszenia w siedzibach Urzędów Gmin. Przygotowywano zaproszenia, plakaty oraz ulotki informacyjne w tradycyjnej formie oraz elektronicznej.

Istotnym celem było również utrzymanie dobrego wizerunku i rozpoznawalności LGD, budowanie marki Stowarzyszenia. Promowano rokrocznie LGD i LSR podczas imprez organizowanych na terenie LGD poprzez gminy i inne podmioty organizując stoiska promocyjne. LGD wzięło udział w Międzynarodowych Targach turystyki wiejskiej i agroturystyki „AGROTRAVEL” w Kielcach, gdzie stworzono wspólne stoisko przygotowane przez UMWW, promując walory Wielkopolski, a przede wszystkim obszar LGD. Rozdawane były materiały promocyjne dotyczące gospodarstw agroturystycznych i obiektów

turystycznych z obszaru Stowarzyszenia oraz promowane były wyroby, produkty i potrawy lokalnych producentów żywności. W ramach zrealizowanych 2 projektów współpracy wydano publikacje promujące obszar Stowarzyszenia: mapę turystyczną „PROSNA - Popłyń Rzeką Otwórz Się Na Atrakcje” z opisem atrakcji turystycznych i szlaków wodnych oraz album „Tradycje kulinarne naszych regionów” zawierający opis ciekawych miejsc z obszaru LGD.

Stowarzyszenie „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” w latach 2016-2021 zorganizowało dla organów LGD i pracowników biura **16** szkoleń (2-3 szkolenia rocznie). Szkolenia kierowane do wewnątrz organizacji pozwalały pracownikom biura, członkom Rady i członkom Zarządu sprawniej wykonywać swoje zadania oraz budowały kompetencje w zakresie prac biurowych, jak w zakresie prowadzonych szkoleń i doradztwa na rzecz potencjalnych wnioskodawców. Szkolenia dotyczyły głównie założeń PROW 2014-2020, legislacji krajowej i UE, celów, wskaźników i przedsięwzięć w ramach LSR, kryteriów wyboru oraz procedur oceny i wyboru operacji w ramach PROW 2014-2020. Jednocześnie dotyczyły ewaluacji wdrażania LSR oraz obsługi aplikacji służącej do elektronicznej oceny wniosków składanych przez podmioty inne niż LGD.

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Stowarzyszenie „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” liczy 72 członków indywidualnych i instytucjonalnych (stan na podstawie - LSR na lata 2016-2020), w tym 9 osób pochodzi z sektora publicznego, 14 członków to przedsiębiorcy, 35 osób to mieszkańcy oraz osoby z sektora społecznego.

W latach 2016 – 2021 pięcioosobowy Zarząd spotkał się 51 razy. Odbyło się 12 spotkań Walnego Zgromadzenia Członków (najważniejszego organu LGD). Oprócz kwestii związanych z funkcjonowaniem i rozliczaniem Stowarzyszenia zebrania dotyczyły także zmiany LSR, zmiany w procedurze wyboru i oceny operacji w ramach LSR, przyjęcia harmonogramu realizacji planu komunikacji. Rada Stowarzyszenia „LGD7 – Kraina nocy i Dni” (Rada SLGD7) spotykała się 28 razy. Spotkania te są ściśle uzależnione od liczby ogłaszanych naborów wniosków. W roku 2017 oraz 2020 spotkania odbywały się bardzo często (w każdym roku po 8 razy). W pozostałych latach było ich mniej.

Tabela 11. Spotkania organów LGD

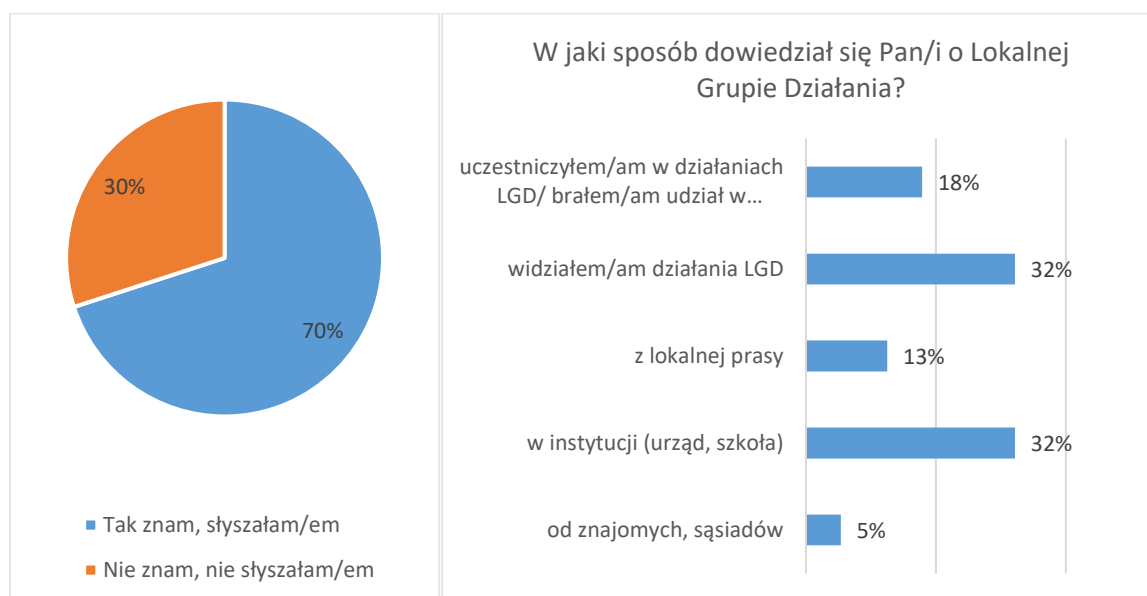
	Posiedzenia Zarządu LGD	Posiedzenia Rady SLGD7	WZC
2016	4	0	0
2017	7	8	3
2018	6	3	2
2019	6	4	2
2020	15	8	3
2021	13	5	2
suma	51	28	12

Źródło: dane LGD

Rozpoznawalność LGD

Siedem na dziesięć ankietowanych osób potwierdziło, że zna Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „LGD 7 – Kraina Nocy i Dni”. Połowa z tych, którzy zadeklarowali znajomość LGD wskazała, że zna Stowarzyszenie z uczestnictwa w działaniach lub obserwacji takich działań. Znaczna część respondentów źródła wiedzy o LGD upatruje w instytucjach takich jak urząd czy szkoła.

Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania STOWARZYSZENIE „LGD 7 – Kraina Nocy i Dni”?

Źródło: badania własne

Inne działania LGD

Stowarzyszenie „LGD7-Kraina Nocy i Dni” w okresie 2016 – 2021 prowadziła szeroką gamę aktywności promocyjno-informacyjnych oraz działań aktywizacyjnych. Nie sposób wymienić wszystkich inicjatyw i działalności. Do najważniejszych należy zaliczyć między innymi działania dotyczące aktywizacji, w ramach których organizowano wiele warsztatów, konkursów, jak również spotkań oraz różnych wydarzeń tematycznych (np. kulinarnych, przedświątecznych).

Na szczególną uwagę zasługuje cyklicznie organizowany „Festiwal Tradycyjnych Smaków w Krainie Nocy i Dni” wraz z konkursami kulinarnymi. Biorą w nim udział między innymi Kola Gospodyń Wiejskich z każdej z gmin obszaru, na którym działa Stowarzyszenie oraz prezentują się lokalni artyści. Festiwal cieszy się dużym zainteresowaniem społeczności lokalnej i bardzo aktywizuje mieszkańców. Cyklicznie też organizowano interesującą imprezę sportową Mistrzostwa Polski w kolarstwie szosowym. Uczestnicy brali udział indywidualnie oraz w drużynach.

Powodzeniem cieszyły się rokrocznie organizowane przedsięwzięcia (wielkanocne/bożonarodzeniowe) warsztaty florystyczno-dekoratorskie oraz różne konkursy (m.in. konkurs fotograficzny na starą fotografię). Zorganizowano ciekawe spotkanie z Samorządowcami i członkami stowarzyszeń z prowincji Girona w Katalonii (Hiszpania). Przedstawiciele LGD wzięli udział w wyjeździe do Katalonii w celu podpisania umowy partnerskiej pomiędzy LGD, a Stowarzyszeniem ADRINOC na działania związane z wymianą doświadczeń z zakresu ochrony środowiska oraz kultywowaniem tradycji kulinarnych obu regionów.

LGD brało jednocześnie udział w innych projektach niż te zaplanowane w LSR. Do ważniejszych należy wymienić:

- Projekt pn. „Błękitno - zielone przystanki w Krainie Nocy i Dni” z UMWW, którego celem było obsadzenie roślinami 43 przystanków w 8 gminach powiatu kaliskiego.
- Projekt pn. „Kraina Nocy i Dni dla Seniora” finansowany przez MRiPS, w ramach Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+”. Celem było przeprowadzenie wielu aktywności na rzecz seniorów (warsztaty, szkolenia, rekreacja, kultura).
- Projekt pn. „Edukacja dla seniora w Krainie Nocy i Dni” finansowany przez MRiPS, w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2021-2020. Celem było przeprowadzenie na rzecz seniorów cyklu zajęć z zakresu edukacji zdrowotnej, komputerowej, informatycznej, kulturalnej.
- Projekt pn. „Oznakowanie Szlaku Kościołów Drewnianych Ziemi Kaliskiej szansą dla rozwoju turystyki w Krainie Nocy i Dni” finansowane przez Województwo Wielkopolskie. Celem było oznakowanie Szlaku Kościołów Drewnianych Ziemi Kaliskiej w kierunku znaków drogowych oraz spójna wizualizacja Szlaku, aby zwiększyć świadomość mieszkańców regionu oraz turystów o istnieniu szlaku oraz znaczenia historycznych obiektów.

Bardzo cenną zarówno dla LGD jak również dla mieszkańców obszaru stała się prowadzona przez Stowarzyszenie „LGD7-Kraina Nocy i Dni” bezpłatna wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, która działa od kwietnia 2012 roku. Ochrona i promocja zdrowia oraz działania na rzecz osób niepełnosprawnych – to jeden z celów statutowych Stowarzyszenia. Cel ten realizowany jest właśnie poprzez bezpłatne wypożyczanie sprzętu rehabilitacyjnego osobom, które mają trudności w samodzielnym poruszaniu się, czy rehabilitacji, a których sprawność fizyczna wymaga stosowania specjalistycznego sprzętu. Stowarzyszenie chce pomóc w ograniczeniu skutków niepełnosprawności poprzez umożliwienie im szybszego powrotu do aktywności fizycznej, społecznej i zawodowej. W ramach nawiązanej nieformalnie współpracy z Axel Ulrich Sanitätshaus oraz Glawe Sanitätshaus LGD7 corocznie pozyskuje kolejny sprzęt, który zasila zasoby prowadzonej wypożyczalni.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa

W ramach 5 celów szczegółowych wyznaczonych w LSR zaplanowano 14 przedsięwzięć z precyzyjnie wyznaczonymi 18 wskaźnikami produktu. 9 z 18 wskaźników produktu ma realizację umowy na poziomie co najmniej 100%. Realizację płatności na poziomie 100% (i ponad 100%) ma 3 wskaźniki produktu. Największy, powyżej 100%, procent realizacji umów mają wskaźniki: „Liczba osobogodzin prowadzonych szkoleń”, „Liczba udzielonego doradztwa i informacji o realizacji LSR”, „Liczba działań mieszkańców i innych podmiotów wykorzystująca istniejącą infrastrukturę obszaru

Tabela 12. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				Umowy	Płatności
Budowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej wpływającej na rozwój kapitału społecznego	Liczba inwestycji zrealizowanych na obszarze	sztuka	33	33,33%	33,33%
Lokalne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze sprzyjające wzrostowi zaangażowania społeczeństwa w jego ochronę i wykorzystanie	Liczba obiektów zabytkowych poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	sztuka	4	100,00%	100,00%
	Liczba działań opartych o lokalne dziedzictwo oraz w ramach wzmocnienia kapitału	sztuka	11	100,00%	27,27%
Wzrost współpracy mieszkańców z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury i zasobów	Liczba działań mieszkańców i innych podmiotów wykorzystująca istniejącą infrastrukturę obszaru	sztuka	9	111%	44%
Współpraca społeczności z poziomu lokalnego, ponadregionalnego i międzynarodowego na rzecz dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki i kapitału społecznego	Liczba projektów współpracy międzyregionalnych	sztuka	3	33%	0%
	Liczba projektów współpracy międzynarodowych	sztuka	1	100%	0%
	Liczba LGD uczestniczących we współpracy	sztuka	9	44%	0%

Infrastruktura turystyczna sprzyjająca tworzeniu marki i oferty regionu	Liczba działań polegających na infrastrukturze turystycznej opartych o turystykę kajakową	sztuka	2	100%	0%
	Liczba działań opartych o infrastrukturę i wyposażenie dotyczącą dziedzictwa kulturowego i produktów lokalnych	sztuka	3	67%	0%
	Liczba działań opartych o infrastrukturę dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz promocji regionu	sztuka	1	0%	0%
Wzrost wiedzy i umiejętności mieszkańców LGD z korzystania z zasobów LGD i możliwości finansowych w ramach PROW 2014-2020	Liczba osobogodzin prowadzonych szkoleń	sztuka	2800	506%	495%
Wzrost wiedzy i umiejętności organów decyzyjnych i biura z procedur i kryteriów wyborów dla działań w ramach PROW 2014-2020		sztuka	2156	43%	35%
Funkcjonowanie biura udzielającego informacji i doradztwa potencjalnym wnioskodawcom dla działań w ramach PROW 2014-2020	Liczba udzielonego doradztwa i informacji o realizacji LSR	sztuka	150	176%	176%
Współpraca lokalnej społeczności dla wzmocnienia marki regionu	Liczba działań społecznych skierowanych na budowanie wspólnej marki	sztuka	4	100%	25%
Działania informacyjno-promocyjne realizowane w ramach wdrażania LSR	Liczba działań informacyjno-promocyjnych wraz z wymianą doświadczeń	sztuka	9	100%	78%
Nowe firmy-nowy potencjał	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa i nowych miejsc pracy	sztuka	40	57,50%	27,50%
Nasze firmy-nasze stabilne miejsca pracy	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa oraz tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy	sztuka	8	100,00%	50,00%

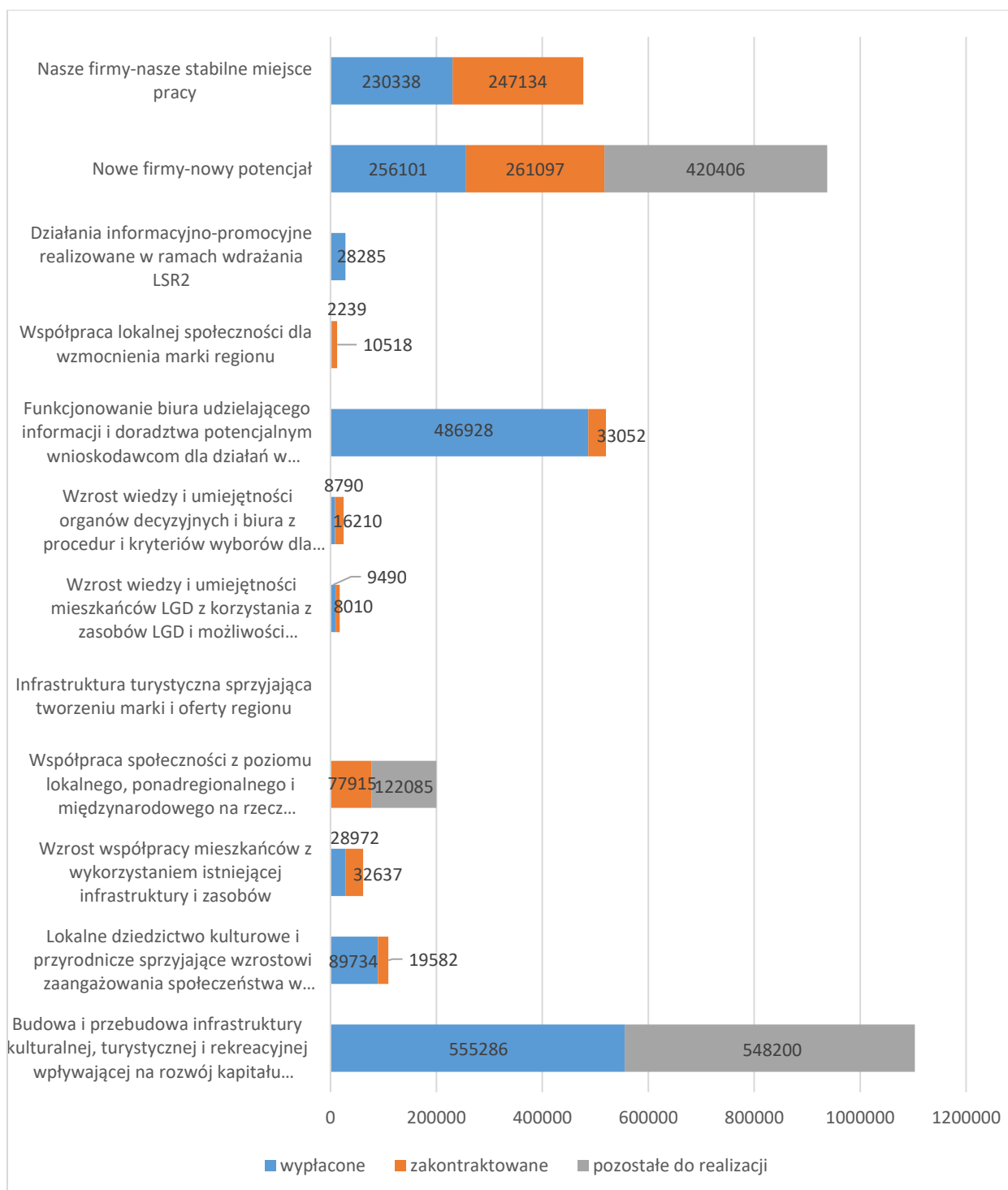
Źródło: dane LGD

Postęp finansowy

Najwięcej środków wypłacono w ramach przedsięwzięcia *Budowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej wpływającej na rozwój kapitału społecznego* (555 286 EUR), *Funkcjonowanie biura udzielającego informacji i doradztwa potencjalnym wnioskodawcom dla działań w ramach PROW 2014-2020* (486 928 EUR) oraz *Nowe firmy-nowy potencjał* (256 101 EUR). Przedsięwzięcia dotyczące przedsiębiorczości mają najwyższe kwoty przeznaczone na realizację w przyszłości: (261 097 EUR) na *Nowe firmy – nowy potencjał* i (247 134 EUR) na *Nasze firmy – nasze stabilne miejsca pracy*. Ponadto zakontraktowano znaczącą kwotę (77 915 EUR) dla przedsięwzięcia *Współpraca społeczności z poziomem lokalnego, ponadregionalnego i międzynarodowego na rzecz dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki i kapitału społecznego*.

Wykres 26. Realizacja finansowa w EURO – stan na 31.12.2021 r.

Źródło: dane LGD

5.5 Opis projektów współpracy

Stowarzyszenie „LGD7 – Kraina Nocy i Dni” do roku 2021 zrealizowała dwa projekty współpracy.

Stowarzyszenie zrealizowało międzynarodowy projekt współpracy pn. „*Poznajemy kulturę naszych regionów*” we współpracy z krajowym LGD KOLD oraz podmiotem LAG SUDUVA z Litwy. Celem projektu było promowanie regionów wszystkich partnerów oraz aktywne włączenie społeczeństwa w aktywne kreowanie produktów partnerskich, wzajemna wymiana turystyczna mieszkańców. W ramach realizacji projektu przeprowadzono: wydarzenie kulturalno-turystyczne w regionie LAG Suduva, wydarzenie kulturalne w LGD KOLD, wydarzenie kulinarne oraz trzy warsztaty kulinarne. Realizacja projektu zakładała wydanie mapy w trzech językach, obejmującej miejsca tradycji kulturalnej. Wydany został album zawierający ciekawe miejsca z krótkim opisem wszystkich partnerów. Album przetłumaczony jest na trzy języki: polski, litewski i angielski.

Drugi z nich, to międzyregionalny projekt współpracy pod nazwą: „*PROSNA – Popyń Rzeką Otwórz Się Na Atrakcje*” zrealizowany we współpracy z Lokalną Grupą Działania „Wspólnie dla Przyszłości”. Celem projektu było zwiększenie skali turystyki kajakowej na obszarze LGD poprzez uatrakcyjnienie oferty turystycznej obszaru, promowanie aktywnego sposobu spędzania czasu wolnego oraz budowa małej architektury turystycznej dla kajakarzy i turystów. Rezultatami projektu było powstanie małej infrastruktury kajakowej i turystycznej. W konsekwencji zorganizowano imprezę rekreacyjną z wykorzystaniem infrastruktury turystycznej opartej o turystykę kajakową. Podjęte działania wpłynęły także na wykreowanie pozytywnego wizerunku obszaru, zdrowego stylu życia oraz upowszechnienia rekreacji i turystyki kajakowej. Zrealizowany projekt aktywizował mieszkańców oraz miał wpływ na rozpoznawalność marki Stowarzyszenia.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Rozliczenie wskaźników oddziaływania nastąpić powinno po zakończeniu wdrażania strategii. Obecnie można jedynie w przybliżeniu określić trendy statystyczne i opinie mieszkańców. W przypadku celu pierwszego, w badaniach ewaluacyjnych na pytanie *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?* pozytywnie odpowiedziało 40% respondentów. W celu numer dwa nie było w ankietach adekwatnego pytania, ale za porównanie może posłużyć ocena czy w gminach są sprzyjające warunki dla przedsiębiorców i prowadzących firmy. Na tak postawione pytanie pozytywnie odpowiedziało 23% ankietowanych. W przypadku liczby bezrobotnych to przewidywano spadek o pół procent, a rzeczywista zmian pomiędzy 2016 a 2021 rokiem wyniosła 37%.

Jak już wspomniano powyższe dane służą jedynie zobrazowaniu stanu na 2021 rok i nie mogą być podstawą rozliczenia wskaźników oddziaływania. Weryfikacja wartości powinna nastąpić po rozliczeniu się ostatniego z beneficjentów, prawdopodobnie w połowie 2024 roku.

CEL OGÓLNY 1	INFRASTRUKTURA A SPOŁECZEŃSTWO			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2016	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost odsetka mieszkańców pozytywnie oceniających jakość życia na obszarze LGD Kraina Nocy i Dni	procent	24,5	30	Badanie własne LGD z wykorzystaniem ankiety

CEL OGÓLNY 2	ZMNIEJSZENIE NEGATYWNYCH TENDENCJI NA RYNKU PRACY POPRZEZ ZATRZYMANIE SIŁY ROBOCZEJ W PODMIOTACH GOSPODARCZYCH NA OBSZARZE LGD			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2016 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost odsetka mieszkańców obszaru LGD pozytywnie oceniających rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD	procent	35,7	40	Badanie własne LGD z wykorzystaniem ankiet
Spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze LGD względem stanu bazowego, wywołany wdrożeniem LSR	sztuka	2113	2103	GUS/ monitoring realizacji LSR/LGD

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Zdaniem LGD bardzo duży wpływ na rozwój kapitału społecznego miały działania aktywizacyjne prowadzone przez LGD. Dobrym przykładem jest organizowana corocznie impreza pod nazwą Festiwal Tradycyjnych Smaków. W Festiwalu biorą udział między innymi Koła Gospodyń Wiejskich z gmin wchodzących w obszar działania LGD. Podczas Festiwalu mogą zaprezentować się różni lokalni twórcy oraz organizacje pozarządowe z regionu. Festiwal

cieszy się wielkim zainteresowaniem mieszkańców. Lokalna społeczność ma okazję do integracji i wspólnej aktywności. Impreza ta ma duży wpływ na budowanie kapitału społecznego.

Jednocześnie do rozwoju kapitału społecznego przyczyniają się projekty grantowe realizowane przez organizacje pozarządowe. Kiedy organizacje pozarządowe dostają granty wtedy je to bardzo rozwija, a ich działalność pobudza innych. Część grantów otrzymują również takie organizacje, które w ustaleniu z gminą występują po granty.

Prowadzone działania infrastrukturalne również częściowo mają wpływ na budowanie kapitału, ale największy wpływ mają działania miękkie typu aktywizacja, animacja na rzecz mieszkańców. W przyszłości LGD planuje prowadzić zarówno działania aktywizacyjne oraz granty dla organizacji pozarządowych.

Przedsiębiorczość

LGD w opinii swoich przedstawicieli ma wątpliwości czy LGD powinno wspierać przedsiębiorczość. Być może dopuścić należy wspieranie przedsiębiorczości, ale tylko pewnych branż np. związanych z produktem lokalnym regionu lub zaoferować przedsiębiorcom wspieranie poprzez promocję na imprezach lokalnych organizowanych przez LGD. Przedsiębiorcy, którzy korzystają z dotacji LGD „znikają” po jej otrzymaniu. Nie nawiązują żadnej współpracy ze Stowarzyszeniem. LGD jest dla nich jedynie oknem, w którym otrzymują finansowanie swojej działalności.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

W tej perspektywie trudno było wspierać rozwój turystyki, gdyż obszar LGD nie jest terenem turystycznym, a możliwość wspierania agroturystyki było w niej wyłączone. Działania podejmowane były na obszarze małych imprez lokalnych oraz w obszarach dwóch projektów współpracy przyczyniających się po części do rozwoju turystyki oraz wspierania dziedzictwa kulturowego. W ramach jednego z nich promowano produkty tradycyjne i obszar, na którym działa LGD. W drugim zaś budowano małą infrastrukturę do uprawiania turystyki kajakowej na rzece Proсна. W przyszłości planowane jest wspierać turystykę i dziedzictwo kulturowe oraz agroturystykę, o ile tylko będzie taka możliwość.

Grupy defaworyzowane

Z perspektywy czasu LGD stwierdza, że grupy defaworyzowane były zdefiniowane zbyt szeroko. Prawie każdy mógł dostać dodatkowe punkty. W nowej LSR grupy defaworyzowane wymagają redefiniowania. LGD będzie chciała je skonkretyzować i zawęzić.

Innowacyjność

Kryterium innowacyjności budziło mieszane uczucia. Według LGD samo pojęcie było niejasno zdefiniowane. LGD przyjęło definicję i stosowało podejście, że innowacyjność danego pomysłu sprowadzona została do nowości przedstawianego pomysłu do obszaru gminy. Z perspektywy czasu należy stwierdzić, że to kryterium nic nie wnosiło i nic nie dawało wnioskodawcy. W większości wniosków były przyznawane punkty. W przyszłości LGD innowacyjność będzie chciało wpisać do LSR np. w stosunku do przedsiębiorczości, aby nie umieszczać tego wymogu w kryteriach oceny wniosków.

Projekty współpracy

W ocenie LGD narzędzie, jakim są projekty współpracy jest narzędziem bardzo dobrym. Realizowane projekty aktywizowały wszystkich, zarówno członków LGD, partnerów z projektu oraz mieszkańców. Strony współpracujące dużo korzystały ze współpracy, uczyły się wzajemnie od siebie, dzielili się swoimi doświadczeniami. Szkoda, że przyszła perspektywa nie przewiduje projektów współpracy w takiej samym kształcie.

Ocena funkcjonowania LGD

Współpraca LGD z 9 gminami, układa się bardzo dobrze. Między gminami nie występuje rywalizacja, komunikacja przebiega bardzo sprawnie, Stowarzyszenie ma dobry kontakt ze wszystkimi gminami.

Według Stowarzyszenia współpraca z organizacjami pozarządowymi przebiega dobrze. Niestety na obszarze działania LGD jest dosyć mała ilość organizacji pozarządowych. Częściej są to Koła Gospodyń Wiejskich i OSP.

Przedsiębiorcy, którzy korzystają z dotacji nie nawiązują współpracy z LGD. Traktują Stowarzyszenie raczej jako instytucje do sfinansowania ich działalności.

LGD jest w części zadowolone ze swoich działań aktywizacyjnych i animacji na rzecz mieszkańców. Zdecydowanie łatwiej się działa w terenie, w którym się mieszka. W biurze pracują w małym zespole. Potencjał liczebny personelu nie jest wielki, stąd realizacje dużych imprez stanowią duże wyzwanie. W związku z małą ilością personelu raczej nie starają się organizować dodatkowych imprez niż tylko te ujęte w LSR.

Zdaniem LGD, zmiany, które wpłynęłyby pozytywnie na prowadzenie przez nich działalności jest fakt zwiększenia ilości personelu w biurze oraz zmniejszenie „biurokratyzacji” podczas prowadzenia projektów oraz podczas naborów.

Ocena procesu wdrażania

LGD miało jeden problem z płynnością finansową w zeszłym roku. Stowarzyszenie było zmuszone do wzięcia pożyczki celowej od wszystkich gmin na jeden z wniosków oraz komercyjnego kredytu z Banku Spółdzielczego. Na brak płynności wpłynął również fakt wcześniejszej decyzji LGD o wypłatach 50% środków dla organizacji pozarządowych. Koszty tej decyzji były dosyć wysokie dla Stowarzyszenia.

Z realizacją rzeczową Stowarzyszenie nie miało problemów.

Zdaniem LGD większość składanych wniosków o dotacje było przygotowywanych przez firmy doradcze. Wnioskodawcy nie byli zainteresowani zgłębianiem procedur oraz zasad biznes planu. Należy stwierdzić, że nie jest on prostym dokumentem, a raczej skomplikowanym i obszernym. LGD może pomóc przy tworzeniu tej dokumentacji, ale nie przygotowuje jej za wnioskodawcę.

LGD planuje, że niektóre z kryteriów służące do oceny wniosków zostanie usunięta. Dotyczy to między innymi kryterium innowacyjności. Zasadniczo LGD w przyszłej perspektywie chciałoby bardziej zróżnicować uzyskiwaną punktację w przedkładanych wnioskach.

LGD stwierdza, że katalog wskaźników w LSR względem przedsiębiorczości był dobrze przygotowany. Natomiast zmianie powinien ulec katalog dotyczący grantów oraz projektów współpracy.

Wartość dodana podejścia LEADER

Zdaniem Stowarzyszenia jego działania podejmowane na obszarze 9 gmin wpłynęły pozytywnie na mieszkańców oraz na organizacje i samorządy. Działania LGD pobudziły organizacje do działania. Organizacje pozarządowe wzmocniły się i stały się bardziej odważne w samodzielnej działalności. Organizacje mają poczucie, że na LGD mogą liczyć w zakresie wsparcia rzeczowego i finansowego. Gminy również zmieniły podejście do organizacji pozarządowych. Utworzyły specjalny fundusz, z którego organizacje mogły pozyskiwać środki, w sytuacji, kiedy było niezbędne wykazanie wkładu własnego przy staraniu się o granty z funduszy europejskich. Czasami LGD staje się wnioskodawcą projektu, których pomysłodawcą jest gmina. LGD składa projekt „w imieniu gminy”. To tylko oznacza, że gminy mają zaufanie do LGD.

Stowarzyszenie uważa, że produkty projektów uzyskiwane za pośrednictwem LGD są wykorzystywane zgodnie z przeznaczeniem. Zwłaszcza jest to widoczne przy organizacji działań miękkich np. przyznane środki na koncert noworoczny czy na imprezę jubileuszową są efektywnie i dobrze wykorzystane.

To, że dane wytwory są efektem działań LGD jest wiadome mieszkańcom. Większości przedsięwzięć towarzyszą tablice lub plakaty informujące, że dany projekt prowadzony był

przez lub we współpracy z LGD. Stowarzyszenie opracowało takie tablice samodzielnie i dba by były umieszczane w stosownych miejscach.

Oferta Stowarzyszenia w pełni odpowiada na potrzeby mieszkańców. LGD wyszło do mieszkańców w otwarty sposób. Nie wprowadziło ograniczeń wspieranych branż, nie ograniczyło kwoty wspierania finansowego na podejmowanie działalności gospodarczej, tak jak wprowadziło dużo innych LGD.

Projekty realizowane przez Stowarzyszenie były raczej komplementarne wobec siebie. Chociaż to jest raczej bardziej spontaniczna synergia niż efekt zaplanowany. Są takie projekty, które w pierwszym naborze starają się np. o wyposażenie kuchni, a w kolejnym naborze starają się o środki na zorganizowanie zajęć czy imprezy przy już wyposażonej kuchni.

Dodatkowe pytania badawcze

LGD jest zadowolona ze współpracy z Urzędem Marszałkowskim. Problemem są długie terminy analizowania wniosków, ale mamy świadomość iż wynika to często z braku wystarczającej liczby pracowników . Brakowało również trochę szkoleń.

Sieć LGD funkcjonuje bardzo dobrze. Prezes jest bardzo kompetentny i dobrze zorientowany w obszarze działań LGD. Są organizowane cykliczne spotkania on line, które nie absorbują czasu, a stanowią dużą korzyść i jest realizowana regularna współpraca. W przypadku jakiegoś problemu można liczyć na pomoc.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Najważniejszą rolę w Partnerstwie odgrywają samorządy. Dzięki dobrze zorganizowanym zasobom mogą sprawniej pozyskiwać dofinansowanie i je rozliczać. Samorządowcy, w trakcie wywiadów pogłębionych, bardziej niż wysokość dostępnych w LGD środków cenią sobie dobre relacje i pewność realizacji zaplanowanych projektów. Organizacje pozarządowe mniej chętnie uczestniczyły w konkursach z uwagi na barierę finansową. Nawet projekty grantowe, o mniejszej wartości finansowej, wymagały od organizacji wsparcia samorządów. Rekomendacją na kolejny okres programowania jest podjęcie działań na rzecz aktywizacji i współpracy z organizacjami pozarządowymi poprzez zastosowanie grantów w bardziej systematyczny sposób.

Rada LGD jest organem, który bardzo intensywnie wspiera działania Stowarzyszenia. Mimo wsparcia pracowników biura wysiłek merytoryczny oraz administracyjny jest dla członków Rady sporym wyzwaniem. Kryteria wyboru operacji spełniają swoją podstawową rolę, ale w opinii wielu respondentów wymagają weryfikacji. Rekomendacją dla LGD jest wdrożenie bardziej systematycznych metod weryfikacji jakości kryteriów w kolejnym okresie programowania. Dodatkowo członkowie Rady pełnią ważną rolę społeczną, reprezentują gminy, ale są również przedstawicielami LGD w swoich gminach. Ważnym jest by tę rolę doceniać tak by członkowie Rady byli „ambasadorami” LGD w swoich społecznościach.

Biuro LGD zajmuje się właściwie wszystkimi aspektami funkcjonowania Partnerstwa. Organizuje Walne Zebrania Członków, wspomaga Radę w ocenie i wyborze operacji, przygotowuje dane do podejmowania decyzji przez Zarząd. Przede wszystkim ogłasza, organizuje i przeprowadza nabory wniosków. Dbą o jakość wniosków poprzez szkolenia i doradztwo, komunikuje się z wnioskodawcami i członkami Partnerstwa. Ocena tej pracy dokonana przez wnioskodawców oraz przedstawicieli gmin partnerskich jest bardzo wysoka. Pozytywne opinie dotyczyły zarówno kwestii merytorycznych jak i przyjaznego podejścia i wysokiej kultury w kontaktach z wnioskodawcami. Dla utrzymania wysokiej jakości działań oraz dobrych opinii o LGD niezbędne jest docenianie wkładu w ten proces pracowników biura zarówno w wymiarze szkoleniowym, dotyczącym atmosfery i warunków pracy jak i w wymiarze finansowym. Władze LGD powinny również rozważyć czy ilość pracy i potrzeby animacji mieszkańców nie powodują potrzeby uzupełnienia składu biura o jeszcze jedną osobę. Trzecią rekomendacją jest potrzeba wprowadzenia wsparcia pracowników biura elektronicznymi formami obsługi naborów w kolejnym okresie programowania.

Ponad połowa budżetu LGD przeznaczona została na rzecz podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Przedsięwzięcia te zawsze cieszyły się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców, mimo pogarszających się warunków gospodarczych czy wzrostu inflacji. Przedsiębiorcy korzystają ze znaczącego wsparcia jednak nie angażują się w codzienną działalność społeczną LGD. Duże zainteresowanie funduszami dostępnymi w LGD

wyduje się to być idealną okazją do społecznej aktywizacji i zaangażowania przedsiębiorców w inne działania LGD, szczególnie w zakresie społecznym i kulturalnym.

Utrudnieniem w funkcjonowaniu LGD zarówno po stronie Stowarzyszenia jak i wnioskodawców jest duży stopień biurokracji. Skomplikowanie wniosku wymusza korzystanie z zewnętrznych instytucji i ekspertów co zwiększa koszty podjęcia wysiłku i jednocześnie „profesjonalizuje” proces przekuwania pomysłów na projekt. Nadmierna dokumentacja utrudnia również pracę członkom Rady oraz pracownikom biura. Znajomość procedur nie jest już problemem, ale zmieniające się przepisy i kolejne wymagania dotyczące chociażby dokumentowania braku powiązań pomiędzy oceniającymi, a ocenianymi z pewnością nie zwiększa produktywności i nie przyspiesza procesu przyznawania dofinansowania. Ograniczenie biurokracji powinno być stałą rekomendacją na rzecz sprawniejszego realizowania strategii, niestety tylko w minimalnym stopniu dotyczy to LGD.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1.	Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin.....	11
Wykres 2.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	20
Wykres 3.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?	20
Wykres 4.	Ocena gminy na wymiarach	21
Wykres 5.	Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowania gminy.....	22
Wykres 6.	Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	23
Wykres 7.	Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?.....	23
Wykres 8.	Powody zmiany miejsca zamieszkania	24
Wykres 9.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	24
Wykres 10.	Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?.....	25
Wykres 11.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	25
Wykres 12.	Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	26
Wykres 13.	Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?.....	27
Wykres 14.	Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?	28
Wykres 15.	Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	28
Wykres 16.	Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD	29
Wykres 17.	Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach	29
Wykres 18.	Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?	30
Wykres 19.	Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?	31

Wykres 20. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?	31
Wykres 21. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?	32
Wykres 22. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:.....	32
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?	33
Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?	33
Wykres 25. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	34
Wykres 26. Realizacja finansowa w EURO – stan na 31.12.2021 r.	42

Tabele

Tabela 1. Ludność ogółem	14
Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym.....	14
Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	15
Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego	16
Tabela 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	16
Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem.....	17
Tabela 7. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym... ..	17
Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	18
Tabela 9. Bezrobotni zarejestrowani ogółem	19
Tabela 10. Doradztwo w liczbach	35
Tabela 11. Spotkania organów LGD	36
Tabela 12. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.....	39

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
  - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie najgorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władarze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania naszej Lokalnej Grupy Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes Stowarzyszenia „LGD7 – Kraina Nocy i Dni”

Józef Podłużny

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				

2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Raczej dobrze	I dobrze i źle	Raczej źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć
1.	prowadzenie doradztwa						
2.	organizacja naborów wniosków						
3.	pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych						
4.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						

5.	prorowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
6.	współpraca z innymi LGD						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł

8. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często mijają się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu (Pana/Pani gminy)? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

--

10. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	I tak i nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie dotyczy
1.	Związane z potrzebą zakładania i rozwijania						

	działalności gospodarczej						
2.	Związane z potrzebą budowy lub remontu infrastruktury drogowej						
3.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej (np. świetlice wiejskie, place zabaw dla dzieci)						
4.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (np. boiska, siłownie zewnętrzne, altany)						
5.	Związane z potrzebą rozwoju aktywności społecznej mieszkańców (np. warsztaty, spotkania, pikniki)						

11. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

12. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne
2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

13. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania, aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju
2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR
3. Trudno powiedzieć

14. Co jeszcze mogłaby zrobić LGD, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

15. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Godziesze Wielkie
2. Gmina Opatówek
3. Gmina Koźminek
4. Gmina Blizanów
5. Gmina Ceków - Kolonia
6. Gmina Żelazków
7. Gmina Lisków
8. Gmina Mycielin
9. Gmina i Miasto Stawiszyn

16. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

17. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 18 do 24 lat
3. od 25 do 34 lat
4. od 35 do 50 lat
5. więcej niż 50 lat

18. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem
2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, związek zawodowy, klub sportowy)
3. Przedsiębiorcą
4. Członkiem środowiska (grupy) bez osobowości prawnej (koło gospodyń wiejskich, zespół ludowy, koło wędkarskie, koło hobbystów i inne)
5. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury, zakład opieki zdrowotnej)
6. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w naszej gminie. Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnim roku warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 34 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-					

	sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					
3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitetu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak

2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury
3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?) .....

8. 6. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

9. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

10. 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

11. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa

6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania umożliwiające podjęcie pracy przez osoby przed 34 rokiem życia
13. Działania umożliwiające podjęcie pracy przez osoby po 50 roku życia
14. Działania umożliwiające podjęcie pracy przez kobiety
15. Działania ułatwiające założenia i prowadzenia działalności gospodarczej

13. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania STOWARZYSZENIE "LGD 7 – Kraina Nocy i Dni"?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

14. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

15. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem

4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki? .....

16. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

17. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

18. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

19. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha

3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

20. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. 18 do 24 lat
3. 25-34 lat
4. 35-50 lat
5. >50 lat

21. Miejsce zamieszkania:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Godziesze Wielkie
2. Gmina Opatówek
3. Gmina Koźminek
4. Gmina Blizanów
5. Gmina Ceków - Kolonia
6. Gmina Żelazków
7. Gmina Lisków
8. Gmina Mycielin
9. Gmina i Miasto Stawiszyn

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
  - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
  - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
  - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
  - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
  - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
  - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
  - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
  - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
  - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
  - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
  - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
  - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
  - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
  - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut